

“Bu konu her zaman kriz”

6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN LGBTİ+’LARA ETKİSİ

“Bu konu her zaman kriz”
6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN LGBTİ+’LARA ETKİSİ

Hazırlayan

Defne Güzel

Katkı Sunanlar

Havva Kafes

Kerem Dikmen

Murat Köylü

Umut Güner

Çeviri

Ceket Medya

Yayımlayan

Kaos GL Derneği

17 Mayıs Derneği

Tasarım

Ceket Medya

Bu kitap parayla satılamaz. İnsan haklarının desteklenmesi amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir.

Bu yayın Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca KAOS GEY VE LEZBİYEN ARAŞTIRMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	4
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	5
2. SUNUŞ VE ARKAPLAN.....	8
3. METODOLOJİ VE İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİ	12
4. 6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN LGBTİ+'LARA ETKİSİ.....	14
4.1. Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkı.....	14
4.2. Yeterli Barınma İmkanlarına Sahip Olma Hakkı.....	17
4.3. Çalışma Hakkı	19
4.4. Eğitim Hakkı	20
4.5. Sosyal Güvenlik ve Diğer Sosyal Korunma Önlemleri Hakkı.....	21
4.6. Bilgi ve İletişim Teknolojileri ile İlgili İnsan Haklarından Yararlanma Hakkı	23
4.7. Kötü Muamele Yasağı.....	25
4.8. Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Hakkı ile İnsan Haklarını Teşvik Etme Hakkı.....	26
4.9. Adalete Erişim	29
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	31

TEŞEKKÜR

LGBTİ+’lar hayatın her aşamasında olduğu gibi kriz dönemlerinde de hak ihlallerine uğruyor. 6 Şubat depremlerinin ardından ortaya konan ve insan hakları standartları açısından yeterli bulunmayan hizmetlerin LGBTİ+’ları kapsamadığını gördük. Gündelik hayattan da çok iyi bildiğimiz bu sosyal dışlama ve ayrımcılık döngüsünden yola çıkarak odağımızı 6 Şubat depremlerinin LGBTİ+’lara olan etkisine çevirdik. Hazırladığımız bu raporla depremde LGBTİ+’lara dönük hak ihlallerini, LGBTİ+’ların sosyal korumayla mal ve hizmetlere erişiminin önündeki engelleri görünür kılmayı amaçladık. Bir diğer amacımız ise LGBTİ+ örgütlerinin kriz döneminde nasıl bir müdahale planı geliştirdiklerini, olası afet durumlarında kullanılabilecek bir temel kaynak ve savunuculuk aracı olması açısından aktarmak oldu.

Rapor sürecine destek veren ve deneyimlerini anlatan herkese teşekkür ederiz. Kaos GL ve 17 Mayıs dernekleri adına Ankara LGBTİ+ Deprem Dayanışması Ağı’na katkı sunan Pembe Hayat, Kırmızı Şemsiye, Üni Kuir, GALADER örgütlerine ve gönüllülerine, benzer bir yapılanmayla depremden etkilenen LGBTİ+’lara destek sunan Lubunya Deprem Dayanışması’na ve başka şehirlerde depremin LGBTİ+’lara oluşturduğu yükü bir nebze olsun hafifletmek için çalışan LGBTİ+ örgütlerine teşekkür ederiz.

Hem araştırma sorularının oluşturulması hem de raporlama süresince sosyal hizmet bakış açısına dayanarak önerilerde ve düzenlemelerde bulunan Havva Kafes’e teşekkür ederiz.

Son olarak barınma desteği sürecinde depremden etkilenip Ankara’ya gelen LGBTİ+’lara her türlü eşya ve gıda desteği sunan, LGBTİ+ çocuğu olan ebeveynlere, dayanışma gösteren tüm LGBTİ+’lara, LGBTİ+ yakınlarına ve hak savunucularına teşekkürü bir borç biliriz.

Dayanışma yaşatır.

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

6 Şubat depremlerinin meydana gelmesinin ardından bir bilgi yığınyla karşı karşıya kaldık. Doğru veya yanlış çok fazla haber ve destek bilgisi karşımıza çıktı. *Bu destekler lezbiyenler, geysler, biseksüeller, translar, interseksler ve artılar (LGBTİ+) için ne kadar kapsayıcıydı? Depremden etkilenen LGBTİ+'lar bu destek bilgilerine ve haberlere ulaşabildiler mi?*

Yönelttiğimiz bu sorulara sosyal hizmet uzmanı D.l'nın verdiği yanıt; *"Bu konu her zaman kriz,"* oldu. Çünkü LGBTİ+'lar bu destek bilgilerine ulaşabilse ve hizmetlere başvurabilse dahi örneğin mülteci LGBTİ+'ların başvurup başvuramayacağı başka bir sorun alanı haline geldi. 6 Şubat depremlerinin ardından *"krizler"* sağlık hizmetlerine, yeterli barınma imkânlarına, istihdama, eğitime, sosyal güvenliğe, bilgi ve iletişim teknolojilerine ve adalete erişimde de LGBTİ+'ların peşini bırakmadı. LGBTİ+'lar kötü muameleyle karşı karşıya kaldı. Çeşitli hak ihlalleri ortaya çıkarken örgütlenmek ve insan haklarını teşvik etmek de iyiden iyiye zorlaştı.

Gerçekleştirdiğimiz izleme çalışması gösterdi ki:

Ortaya çıkan bir hak ihlali başka hak ihlallerini de beraberinde getirdi. Seyahat hakkı ihlal edilen mülteci LGBTİ+'ların bu yolla sağlık hizmetlerine erişimi de engellendi. Yeterli barınma imkânına sahip olamamak güvenlik sorunlarını ve LGBTİ+'lara dönük hakaret ya da fiziksel şiddet gibi kötü muameleleri ortaya çıkardı. Çalışma hakkı ve eğitim hakkı diğer haklara erişimde etkinleştirici bir rol üstlenirken depremden etkilenen LGBTİ+'ların istihdam ve eğitim alanında karşı karşıya bırakıldığı sorunlarla ilgili yasal veya idari düzenlemeler oluşturulmadı. Sosyal güvenlik, sosyal korumadan ve sosyal desteklerden yararlanamamak yeterli bir yaşam düzeyinin de oluşmamasına ve yoksulluktan korunamamaya sebep oldu. Bilgi ve iletişim teknolojilerine erişememek depremden etkilenen LGBTİ+'ların sosyal destek mekanizmalarına da erişememesi anlamına geldi. Bağış alma ve yardım toplamada sivil toplum örgütlerinin önüne getirilen kısıtlamalar, sivil toplum örgütlerinin insan haklarını teşvik etmesini zorlaştırdı.

LGBTİ+'ların sağlık hizmetlerine, yeterli barınma imkânına, istihdama, eğitime ve sosyal güvenliğe erişmesi için depremden önce de yasal veya idari düzenlemeler bulunmuyordu. Deprem döneminde de LGBTİ+'ların bu haklara erişmesi için bir düzenleme hayata geçirilmedi.

Depremden önce de LGBTİ+'ların ifade özgürlüğü ve örgütlenme hakkı önünde ciddi tehditler bulunuyordu. Deprem sürecinde bu tehditler artış gösterdi. Kötü muamelenin önlenmesine ilişkin hiçbir tedbir alınmadı. Maruz bırakıldıkları hak ihlalleri karşısında depremden etkilenen LGBTİ+'lar adalete duydukları güvensizlik sebebiyle başvuru mekanizmalarını kullanamadı.

Depremi ardından medyada yaygınlaşan destek bilgileri ve ortaya konulan sosyal hizmetler LGBTİ+'ları kapsamadı. Destek hizmetlerine erişmek isteyenler ayrımcı uygulamalarla karşı karşıya kaldı. Bu ayrımcılık kimi zaman doğrudan destek veren tarafından uygulanırken, kimi zaman da onların yararlanıcılarından kaynaklandı. Bu sebeple destek sunanlar, yararlanıcıların aralarında doğabilecek ayrımcılıkları da engelleme sorumluluğuyla hareket etti. Depremden etkilenen LGBTİ+'lara destek sunanlar, elde ettikleri bilgileri bu ayrımcı uygulamalar sebebiyle teyit etmek zorunda kaldı. Bu teyit sürecinin kendisi desteğe erişmede ciddi bir engel oluşturdu. Destek sunan uzmanlar ve gönüllüler için teyit süreci bir iş yüküne dönüştü. Alınan ayrımcı yanıtlar destek sunan uzman veya gönüllüleri demoralize etti.

Bağış almanın ve yardım toplamanın mevzuata göre izne tabi olması koşulu LGBTİ+ örgütlerinin örgütlenme özgürlüğünü ve dolayısıyla sosyal destek sağlama olanaklarını kısıtladı. LGBTİ+ örgütleri ve LGBTİ+ örgütleri ile dayanışmak isteyenler arasında bir set oluşturan bu uygulama sebebiyle depremden etkilenen LGBTİ+'ların hizmetlere erişimi de sınırlandırılmış oldu. Deprem bölgesinde çalışan örgüt ve kurumlar için bir esneklik sağlansa bile diğer şehirlerde bulunan örgüt ve kurumlara benzer esneklikler sağlanmadı. Deprem bir göç sürecini tetikledi. İstanbul, Ankara gibi büyük şehirler oldukça göç aldı. Deprem bölgesinde bulunan yaklaşık 2,7 milyon insan zorunlu olarak yer değiştirdi.¹ Afet ve kriz dönemlerinde sivil toplum çalışmalarını teşvik edecek bir mevzuatın mevcut olmaması depremden etkilenenlerin en başta sosyal hizmetlere erişimini engelledi. Bir mevzuatın mevcut olmaması sebebiyle sivil toplum, refahı ve sosyal işlevselliği arttıracak çalışmalarını sürdürmekte ve yaygınlaştırmakta zorlandı.

LGBTİ+ hak sahiplerinin büyük bir kısmı, kamunun ya da sivil aktörlerin sağladığı psiko-sosyal destek hizmetlerine erişemedi. Depremden etkilenen az sayıda LGBTİ+ hak sahibi, LGBTİ+ dernekleri aracılığıyla psiko-sosyal destek hizmetlerine erişebildi. LGBTİ+ dernekleri kısıtlı kaynaklarla talepleri karşılamak için yoğun bir çaba gösterdi. Depremden etkilenen LGBTİ+'lar cinsel yönelimlerine, cinsiyet kimliklerine, cinsiyet ifadelerine ve cinsiyet özelliklerine dönük ayrımcılık ve şiddet tutumları ile karşı karşıya kalmamak için kamuyla temas etmekten kaçındı. Başvurularının olumsuz sonuçlanacağına ilişkin ön kabul ve güvensizlik duygusu da bu sürece eşlik etti.

Deprem sonrasında depremden etkilenenler için kurulan kamplar ve yerleşim alanlarına LGBTİ+'lar alınmak istenmedi. Kamp ve yerleşim alanlarında ayrımcılık, hakaret ve şiddet baş gösterdi. Çeşitli dini ya da kültürel referanslara dayanan nefret söylemleriyle depremin sebebi olarak LGBTİ+'lar gösterildi. LGBTİ+'lar ayrımcılığa ve şiddete uğrama tehlikesini göz önünde bulundurarak toplu yaşam alanlarından kaçındılar. Toplu yaşam alanlarında ısınmak için yakılan ateşin başına dahi gidemediler. Kimi zaman hasar almış evlerde bu sebeplerle yalnız başına kalmaya zorlandılar. Koruyucu ve önleyici tedbirlere erişemediler ve güvensiz ortamlarda yaşamaya mecbur bırakıldılar.

Temiz içme suyuna erişimle birlikte atık su ve kanalizasyonun yeterli arıtımı ve bertarafı ile ilgili toplum sağlığı koşullarına (sanitasyona), HIV (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü) ile yaşayan kişilerin kullandığı HIV baskılayıcı ilaçlara (antiretrovirallere), hormon terapisi sürecindeki transların kullanılması gereken hormon ilaçlarına ve teşhis-tedavi-rehabilitasyon hizmetlerini kapsayan birinci basamak sağlık hizmetlerine erişim başlı başına bir sorundu. Depremden etkilenen LGBTİ+'lar bu sağlık hizmetlerine ve ilaçlara erişmek isterken ayrımcılıkla karşı karşıya kaldı. Deprem bölgesinde kurulan seyyar eczaneler bahsi geçen ilaçları öncelikli bir ihtiyaç olarak tespit edip dağıtımına hazır bulundurmadı. Yine deprem bölgesine gönderilen sağlık kitlerinde de bu ilaçlar öncelikli seçenekler değildi.

¹ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3080488>

Günden güne artan yoksulluğun LGBTİ+'lar üzerindeki olumsuz etkisi göz önüne alındığında, deprem öncesinde de LGBTİ+'lar uygun iletişim araçlarına sahip değildi. Depremde de LGBTİ+'lar bu iletişim araçlarına erişemedi. Bu yönüyle bilgiye ve hizmetlere erişim iyiden iyiye zorlaştı. Haberleşmenin önündeki bu doğrudan engel çeşitli hak ihlalleriyle birlikte haberleşme sorunları da yarattı.

Depremden etkilenen LGBTİ+'lar aile evine dönmek zorunda kaldığı gibi kimi zaman da aile evine dönmek yerine ortak yaşam alanlarında ya da hasarlı evlerde barınmak zorunda kaldı. KYK (Kredi ve Yurtlar Kurumu/Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü) yurtlarının depremzedelere açılması sonucunda bütün öğrencilerin yurtlardan çıkarılması da depremzede olmasa da LGBTİ+ öğrencilerin aile evine dönmesini gerektirdi. Aile evine dönenler, kurtulmaya çalıştıkları şiddetle yeniden baş başa kaldı. Kimi zaman aile evine dönen translar uyum süreçlerini ertelemek/durdurmak zorunda kaldı.

Depremden etkilenen LGBTİ+'lar özellikle ortak yaşam alanlarında deprem süresince maruz bırakıldıkları ayrımcılık ve ihlallere karşı başvuru mekanizmalarını kullanmaktan imtina etti. Deprem öncesinde de adalete erişimde engellerle karşılaşan LGBTİ+'lar bu koşulların depremde de değişmeyeceği inancıyla başvuru mekanizmalarını kullanamadı. Bu bulgumuzla benzer bir biçimde 17 Mayıs Derneği ve Kaos GL Derneği'nin birlikte yayımladığı LGBTİ+'ların Adalete Erişimi Raporu da adalete erişimin, söz konusu LGBTİ+'lar olduğunda, kesişimsel hak ihlallerinin üretildiği bir süreç anlamına geldiğini söylüyor².

Deprem bölgesinde hayatın olağan akışını sağlamak için yeniden yapılanma sürecine girildi. LGBTİ+ örgütleri yeniden yapılanma sürecinde koordinasyona dahil edilmedi. LGBTİ+ örgütlerinin bölgedeki LGBTİ+'ların refahını destekleyebilecek çalışma ve önerilerine alan açılmadı. Örgütlerin varlığı yok sayıldı. LGBTİ+'ları kapsamayan bir yeniden yapılanma süreci LGBTİ+'ların ihtiyaçlarına seslenmeyecek, toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze almayacak bir şehir yapılanmasının hayata geçmesi için halen devam ediyor.

Özetle, 6 Şubat depremlerinde LGBTİ+'ların uğradığı hak ihlalleri başka ihlalleri de beraberinde getirdi. Örneğin barınma sorunu ve barınma hakkı ihlalleri bir güvenlik sorununa dönüştü. Depremden etkilenen LGBTİ+'ların aile evine dönmek zorunda bırakılması, özgürlüğü, güvenliği ve mahremiyeti de ihlal etti. Sağlık hizmetlerine, yeterli barınmaya ve sosyal güvenliğe erişemeyen LGBTİ+'ların çalışma ve eğitim hayatına katılımı için yasal ve idari çözümler üretilmedi. Haberleşme ve desteğe erişim için hayati önem taşıyan bilgi ve iletişim teknolojilerine LGBTİ+'ların erişimi için adım atılmadı. LGBTİ+'lar kötü muameleyle karşı karşıya bırakılırken örgütlenme ve insan haklarını teşvik etme hakkını kullanamadığı gibi adalete de erişemedi. LGBTİ+'lar 6 Şubat depremlerinde yaşlılık, HIV'le yaşamak, mülteci olmak gibi temellerde de çoklu ayrımcılıklara uğradı.

² <https://kaosgldernegi.org/images/library/adalete-eris-im-raporu.pdf>

2. SUNUŞ VE ARKAPLAN

6 Şubat 2023 tarihinde merkez üssü Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan olan 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde depremler gerçekleşti. 20 Şubat 2023 tarihinde ise merkez üssü Hatay Yayladağı olan 6.4 büyüklüğünde bir deprem gerçekleşti³. Bu izleme raporunu öncelikli olarak bu depremlerin, deprem bölgesindeki LGBTİ+'ları ne denli etkilediğini ortaya koymak için hazırladık. Hazırladığımız bu raporla yerinden olmuş ve sevdiklerini, şehirlerini, anılarını kaybetmiş, yas tutacak alana ve zamana dahi sahip olamamış LGBTİ+'ların yaşadıkları hak ihlallerini görünür kılmayı amaçladık. Yola çıktığımız amaç doğrultusunda deprem sırasında ve sonrasında depremden etkilenen LGBTİ+'larla çalışan sosyal hizmet uzmanları, LGBTİ+ aktivistleri, psikologlar ve avukatlarla görüştük. Görüşmelerden elde edilen bulguları LGBTİ+'ların insan hakları gündemine bir not düşmek ve bundan sonraki afet ya da kriz dönemlerine müdahalede bir referans noktası yapabilmek için rapor haline getirdik.

6 Şubat depremleri sonrası açıklanan resmi verilere göre Türkiye'de 50.000'den fazla kişi hayatını kaybetti⁴. Deprem, pek çok ilde büyük yıkımlara yol açtı. 14 milyon kişi ise bu depremlerden etkilendi⁵. 6 Şubat depremleri afete dönüştü. Dördüncü seviye alarmın ilan edildiği bu depremler yıkımı, can ve mal kayıplarını, yaralanmaları, ihmalleri ve çeşitli ihlalleri beraberinde getirirken ne yazık ki LGBTİ+'lar açısından hak kayıplarını önleyici ya da telafi edici tedbirler alınmadı.

Deprem gibi bir doğal afetin LGBTİ+'lar üzerinde yarattığı krizler ile artan yoksulluk, iklim krizi, COVID-19 pandemisi ve çatışma dönemleri gibi krizlerde LGBTİ+'ların karşı karşıya kaldığı ihlaller benzerlik taşıyor. Bu kriz dönemlerinde LGBTİ+'lara dönük ayrımcılık ve şiddet artıyor. Böylesi durumların LGBTİ+'ları ne denli etkilediğini ortaya koyan bazı çalışmalar mevcut:

Yoksulluğu yalnızca gelir seviyesi, asgari yaşam şartları ve temel ihtiyaçlara erişimle değil, aynı zamanda eğitim, sağlık, sosyal yardım ve barınmaya erişimle de açıklayan, yoksulluk ve ayrımcılık arasındaki bağı irdeleyen Ayrımcılıktan Yoksulluğa: Türkiye'de LGBTİ+'lar raporu, LGBTİ+ toplumunda hali hazırda büyük bir yoksullaşmanın yaşandığını ortaya koyuyor. Ayrımcılık, LGBTİ+'ları yoksulluğa yaklaştırırken, yoksulluk LGBTİ+'ların yoksulluktan kurtulmak için gerekli araçlara erişimini de engelliyor.⁶

3 https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf

4 https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf

5 <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>

6 <https://www.17mayis.org/images/publish/pdf/ayrimciliktan-yoksulluga-turkiye-de-lgbti-lar-27-09-2022.pdf>

Artan yoksulluk başka bir yanıyla, LGBTİ+'ları iklim kriziyle daha da derinleşen afetlerin yıkıcı etkilerine daha açık hale getiriyor.⁷ Sosyal damgalama, kayıt dışı istihdam ve güvenli alanlara sınırlı erişim gibi sebeplerle birlikte LGBTİ+'lar uygun araçlara erişemediği için afet durumlarına hazırlanamıyor. Yoksulluk, iklim krizi gibi yakıcı gündemlerin yanı sıra COVID-19 pandemisini de hatırlamak gerekir. Genç LGBTİ+ Derneği daha önce hazırlamış olduğu raporla COVID-19 pandemisinin LGBTİ+'ların psikolojik iyilik hallerini olumsuz etkilediğini ortaya koydu. Rapor, LGBTİ+'ların COVID-19 pandemisi özelinde oluşan şartlarda eğitim, istihdam gibi alanlarda ayrımcılığa maruz bırakıldığını ve LGBTİ+'lara karşı şiddet pratiklerinin oluştuğunu da gösterdi.⁸ Benzer şekilde silahlı çatışma dönemlerinde de LGBTİ+'lara karşı saldırıların iki kat arttığını gösteren çalışmalar mevcut.⁹

LGBTİ+'ların içine sürüklendiği bu hak ihlalleri silsilesi, çeşitli hak kayıplarını beraberinde getirirken, 6 Şubat depremlerinde de LGBTİ+'ların ihtiyaç ve taleplerine duyarlı bir afet yönetimi yürütülmedi. Bu açıdan, yürütülmesi gereken afet ve acil durum yönetim standardına ve bu yönetimin nasıl kapsayıcı olması gerektiğine değinilmesi oldukça önemli. Afet yönetiminin aşamaları; **zarar azaltma, önceden hazırlık, kurtarma ve ilk yardım, iyileşme** ve son olarak da **yeniden inşa** süreçlerini içeriyor¹⁰. Deprem ülkesi olarak anılan Türkiye'nin deprem öncesinde bölgede yeterli hazırlığın olmaması, deprem meydana geldikten sonra da arama kurtarma organizasyonlarında eksik kalınması; barınma, ısınma, gıda ve kıyafet gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında oldukça gecikilmesi gibi sorunlar doğurdu ve bu durum depremden etkilenen kişilerin hak ihlalleri yaşamasına sebep oldu.

Denge Denetleme Ağı'nın hazırladığı Afetlerde Sivil Toplum Raporu'nun¹¹ aşağıdaki durumları tespit ediyordu:

- Arama kurtarma ekipman ve teçhizatları yeterli değildi. Yardım faaliyetlerinde bürokratik sorunlarla karşılaşıldı. Denetim sistemleri ortadan kalktı.
- Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki kutuplaşma afet sonrası etkin müdahalede sorunlar yarattı. Sadece imar odaklı bir yeniden kentleşme sürecine girildi. Afet sonrası kamu yapıları ve altyapı ayakta kalamadı. Okulların hasar tespiti yapılmadı.
- Kadınlar sağlık hakkına erişemedi. Şiddete maruz kaldı. Hastanelere sevk edilen çocukların kimliği belirlenemedi. Engellilerin erişilebilir tuvalet gibi temel ihtiyaçları gözetilmedi.
- Birinci basamak sağlık hizmetleri etkin bir şekilde sağlanamadı. Temiz su ihtiyacı giderilemedi.
- Hayvanların kurtarıma çalışması etkin bir şekilde sürdürülemedi.

Bu deprem özelinde LGBTİ+'lar, zaten yetersiz olan barınma ve ısınma alanlarına cinsel yönelimleri, cinsiyet kimlikleri, cinsiyet ifadeleri ve cinsiyet özellikleri üzerinden uygulanan ayrımcılık ve şiddetten ötürü erişmekte engellerle karşılaştı. Bu izleme raporunun arka planında 6 Şubat depremleri sonrasında özellikle depremden etkilenen LGBTİ+'larla sosyal hizmet bağlamında nasıl çalışıldığının, kapsayıcı olmayan afet yönetimine karşı LGBTİ+ örgütlerinin nasıl çalışmalar gerçekleştirdiğinin izleri mevcut.

7 <https://www.17mayis.org/images/publish/pdf/iklim-101-tavsiyeler-kilavuzu-23-12-2021.pdf>

8 <https://genclgbti.files.wordpress.com/2020/09/covid-19-salgininda-lgbti-toplulugunun-durumu.pdf>

9 <https://demos.org.tr/savasta-ve-barista-lgbtilar-gecis-donemi-adaletine-diyarbakirdan-bakmak/>

10 <https://idari.adu.edu.tr/db/idarimaliisler/webfolders/topics/Afet%20Y%C3%B6netimi.pdf>

11 <https://www.dengedenetleme.org/dosyalar/file/Afetlerde%20Sivil%20Toplum%20%20Birarada%20Dayan%C4%B1%C5%9Fma%20Toplant%C4%B1lar%C4%B1%20Sorunlar%2C%20Deneyimler%20ve%20C3%87%C3%B6z%C3%BCmler.pdf>

Deprem bölgesinde neler yaşandığı ve ihtiyaçların neler olduğu ancak bölgede olan Antep Queer ve Keskesor gibi LGBTİ+ örgütleri ile iletişim kurulabilmesi ve kadın örgütlerinin, LGBTİ+ kapsayıcı örgütlerin, aktivistlerin sahaya gitmesi sonucunda anlaşılabilir. 10 Şubat 2023 tarihinde Ankara'daki LGBTİ+ örgütleri bir araya gelerek gönüllü emeğe dayanan Ankara LGBTİ+ Deprem Dayanışması Ağı'nı kurdu. Deprem bölgesinden Ankara'ya gelen ve gelmeye çalışan LGBTİ+'ların geçici barınma sorunlarının çözümü üzerine çalışmak öncelikli alan olarak belirlendi. Dayanışma Ağı ilk olarak ankaralubunyadayanismasi@gmail.com adresiyle bir e-posta hesabı açtı. Ağa destek olmak isteyenler için sosyal medyada yaygınlaştırmak üzere bir çağrı metni oluşturdu. Destek olmak isteyenlerden hangi konuda destek verebileceklerini ve iletişim bilgilerini içeren bir e-postayı ilgili adrese göndermelerini istedi. Aynı çağrı metninde deprem bölgesinden Ankara'ya gelen LGBTİ+'lar için de ihtiyaçlarına ilişkin ilgili adrese e-posta göndermeleri ya da deprem bölgesinde ise hangi ihtiyaçlara gereksinim duyduğunu belirttikleri bir e-postayı ulaştırması üzerine yönerge oluşturuldu.

İlk çağrı metninin yayımlanmasının akabinde destek olmak isteyen, evini geçici süre ihtiyaç duyanlara açabilecek/paylaşabilecek kişilerin listesi ve Ankara'ya gelen veya gelmeyi düşünen LGBTİ+'ların listesi oluşturuldu. Hem barınma talebi olan hem de evini paylaşabilecek kişiler ile görüşüldü ve uygun eşleştirmeler sağlanarak Ankara'ya gelen LGBTİ+'ların barınma sorunu çözüme kavuşturuldu. Barınma başlı başına bir ihtiyaç ve sorunken barınma sorunu çözülen kişilerin diğer temel hizmetlere ve haklara erişmesi, geçici yerleştikleri ev, ev sahibi, evin içinde yaşayan diğer canlı ile ilişkisi göz önünde tutularak psiko-sosyal destek ve akran danışmanlığı desteği de öncelendi.

Ankara'ya gelen depremedeler için pek çok kıyafet desteği ve gıda desteği belediyeler tarafından sunulmaya çalışıldı. Ancak LGBTİ+ kapsayıcı olup olmadığı, ayrımcılık yaşanması ihtimali gibi riskler göz önünde tutularak Ankara LGBTİ+ Deprem Dayanışması Ağı'na kıyafet desteği veren kişilerin destekleri Pembe Hayat Derneği'nin 2014 yılında kurduğu Dilek İnce Giysi Bankası'nda toplandı. Kıyafet ihtiyaçları bu giysi bankası aracılığıyla giderildi. Giysi bankası hem Ankara'ya gelen kişilerin Pembe Hayat Derneği'nin ofisine giderek kıyafet alabildikleri hem de deprem bölgesinde kalan kişilere kıyafetlerin kargolandığı bir destek mekanizması olarak çalıştı.

Barınma desteği yine belediyeler ve KYK tarafından sunulmaya çalışılsa da LGBTİ+'lar için güvenli olmama riski sebebiyle LGBTİ+'lar var olan bu yetersiz destek hizmetlerinden yararlanamadı. Bu nedenle geçici barınma çözümü daha uzun vadeli geçici çözümler arayışına evrildi. Ankara LGBTİ+ Deprem Dayanışması Ağı çalışmalarını hızlandırabilmek için alt gruplar halinde çalışmaya başladı. Bu alt çalışma gruplarını; teyit grubu, sosyal hizmet grubu, akran grubu, kaynak grubu ve savunuculuk grubu oluşturdu. Alt grupların çalışma düzeni şu şekildeydi:

- Sosyal hizmet grubu, dayanışma ağının e-posta adresinden başvuruları aldı. Barınma ihtiyacı olan ve barınma desteği sağlayabilecek kişiler arasındaki iletişimi ve ilişkiyi yürüttü. Ankara'ya gelen, depremden etkilenen LGBTİ+'ların psiko-sosyal ve hukuki yönlendirmelerini sağladı. Diğer alt grupları bir çatı grup işleviyle koordine etti.
- Teyit grubu, deprem sırasında hızla değişen anlık bilgilerin takibini sağladı ve bilgilerin doğruluğunu kontrol etti. Hizmetlerin LGBTİ+'lar için ne denli kapsayıcı olup olmadığını araştırdı. Teyit grubu, teyit edilmiş bilgileri sosyal hizmet grubuyla paylaştı.
- Akran grubu, Ankara'ya gelen LGBTİ+'ların herhangi bir kamu kurum ve kuruluşuyla temasının olması gerektiği durumlarda sosyal hizmet grubunun yönlendirmesiyle hareket etti. Depremden etkilenen LGBTİ+'ların kaymakamlık, muhtarlık, hastane, banka gibi kurumlara yapmaları gerektiği ziyaretlerde güvenli alan sağlamak için eşlikçi rolünü üstlendi.

- Kaynak grubu, kaynak yaratma konusunda çalıştı. LGBTİ+ kapsayıcı destekleri araştırıp listeleterek sürdürülebilirliği sağladı.
- Savunuculuk grubu ise sendikalar, milletvekilleri, siyasi partiler, insan hakları örgütleri gibi oluşumlarla görüştü. Savunuculuk grubu, gerçekleştirdiği ziyaretlerle depremde etkilenen LGBTİ+'ların yaşadıkları sorunları ve ihtiyaçları aktardı¹².

Tüm deprem sürecini, insan haklarının korunması ve geliştirilmesini hedef olarak belirlemiş sosyal hizmet mesleği ve disiplini açısından değerlendirdiğimizde, LGBTİ+'ların spesifikleşen ihtiyaçlarının kurumsal kapasite bağlamında karşılanmadığını söyleyebiliriz. Bu nedenle LGBTİ+ örgütleri insan haklarının korunması için insani yardım alanında bu dönemde çalışmalar gerçekleştirdi. Gerçekleştirilen çalışmalar aynı zamanda LGBTİ+ alanında insani yardım faaliyetlerinin yürütülmesinin elzem olduğunu da ortaya koydu. Öte yandan benzeri krizlerle tekrar karşılaşacağımız öngörüsünden yola çıkarak LGBTİ+ örgütlerinin deprem sürecindeki çalışmalarının yazılı bir kaynak haline getirilmesi oldukça önemli. Nitekim bu çeşitlilikteki yazılı kaynaklar krize hızlı şekilde uyum sağlama, sorun tespit etme ve soruna dönük hızlı aksiyon alma becerisini güçlendiriyor. Depremde öğrenilen bilgilerin kayıt altına alınması ise ileride doğabilecek krizlerde hem biz LGBTİ+ örgütlerine hem de diğer tüm sivil toplum örgütlerine bilgi aktarımını kolaylaştırıyor.

Bizim gözlem ve bulgularımıza benzer şekilde *Resistre* araştırması da pandemi krizi ve 6 Şubat depremlerinde feminist örgütlerin ve LGBTİ+ örgütlerinin krizlerin toplumsal cinsiyete dayalı etkilerini hafifletmede önemli rol aldıklarını ortaya koyuyor. Yine aynı araştırma feminist örgütlerin ve LGBTİ+ örgütlerinin kurduğu ağlar, bağlantılar ve sahadaki deneyimleri sebebiyle kriz zamanında krize daha uyumlu olduklarını ve bu uyum halinin bir sonucu olarak acil durumlara müdahale etmede daha donanımlı olduklarını da söylüyor¹³. Gerçekleştirdiğimiz izleme çalışması bu bulguları doğrular nitelikte. Depremde etkilenen LGBTİ+'lara destek ve dayanışma mekanizmalarında eşlik etmek için 17 Mayıs Derneği'nin faaliyetlerini sürdürdüğünü hatırlatıyor, 6 Şubat depreminde kayıplar yaşayan herkese sabır ve başsağlığı diliyoruz.

¹² <https://kaosgl.org/haber/ankara-lgbti-deprem-dayanismasi-ve-kadin-koalisyonu-dayanisma-icin-bir-arada>
<https://kaosgl.org/haber/ankara-lgbti-deprem-dayanismasi-sol-parti-yi-ziyaret-etti>
<https://kaosgl.org/haber/ankara-lgbti-deprem-dayanismasi-kesk-i-ziyaret-etti>
<https://kaosgl.org/haber/ankara-deprem-dayanisma-platfomu-meclis-e-gitti>
<https://kaosgl.org/haber/ankara-lgbti-deprem-dayanismasi-hdp-ankara-il-orgutu-nu-ziyaret-etti>
<https://kaosgl.org/haber/ankara-lgbti-deprem-dayanismasi-halkevleri-ni-ziyaret-etti>
<https://kaosgl.org/haber/ankara-lgbti-deprem-dayanismasi-tip-i-ziyaret-etti>

¹³ <https://zenodo.org/records/8364550>

METODOLOJİ VE İNSAN HAKLARI 3. ÇERÇEVESİ

Çalışmanın ilk adımı ulusal ve uluslararası literatürün araştırılması; afetler ve sosyal hizmet, kriz yönetimi ve depremler hakkında derinlemesine okumalar oldu. Literatüre dair yapılan ön çalışma sonrası çalışma ekibi bir araya gelerek soru alanları üzerine görüşmeler yaptı. Ardından derinlemesine görüşme soruları oluşturuldu. Nitel araştırmanın doğası, araştırılacak konuya ilişkin derin bilgileri keşfetmeyi sağladığı için bu araştırma nitel olarak tasarlandı. Depremden etkilenen LGBTİ+'lara destek sunan uzmanlar (avukat, sosyal hizmeti uzmanı ve psikolog) ve insan hakları savunucularıyla görüşmeler gerçekleştirildi. Derinlemesine görüşmeler, yarı yapılandırılmış görüşme formatında deprem sırasında depremden doğrudan etkilenen LGBTİ+'larla çalışan uzmanlar ve aktivistlerle yüz yüze ve çevrimiçi görüşmeler şeklinde gerçekleşti. Toplamda 17 uzman ve aktivistle görüşüldü. Yalnızca Ankara deneyimine odaklanmaktan ziyade deprem sonrası Ankara dışında gerçekleşen çalışmalara da ışık tutulması için görüşmeler İstanbul ve Mersin'de ikamet eden destek sunan kişilerle çeşitlendirildi.

• İnsan hakları çerçevesi

Bu izleme çalışması kapsamında Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi¹⁴, Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal Kültürel Haklar Sözleşmesi¹⁵, Yogyakarta İlkeleri¹⁶ ve Anayasa'nın Eşitlik Maddesi (Madde 10)¹⁷ insan hakları standardı olarak belirlendi.

6 Şubat depremlerinin LGBTİ+'lara etkisi Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi kapsamında sağlık hakkı, barınma hakkı, çalışma hakkı, eğitim hakkı ve sosyal güvenlik hakkı üzerinden yorumlandı.

Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi kapsamında ise ifade özgürlüğü hakkı bağlamında değerlendirilebilecek biçimde bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili insan haklarından yararlanma hakkı, işkence yasağı bağlamında değerlendirilebilecek biçimde kötü muamele yasağı, örgütlenme özgürlüğü bağlamında değerlendirilebilecek biçimde barışçıl toplanma ve örgütlenme hakkı ile

14 <https://www.ihd.org.tr/sasve-medenihaklar-uluslararasi-sleesi/>

15 <https://www.ihd.org.tr/ekonomik-sosyal-ve-ktel-haklar-uluslararasi-sleesi/>

16 <https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

17 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5#:~:text=Madde%2010%20%E2%80%93%20Herkes%2C%20dil%2C,e%2C%20Fitli%4%9Fin%20ya%20ge%20A7mesini%20sa%20C4%9Flamak-la%20y%20C3%BCK%20C3%BCml%20C3%BCd%20C3%BCr>

insan haklarını teşvik etme hakkı ve adalete erişim hakkı üzerinden incelendi. Adalete Erişim ve Kötü Muamele Yasağı dışında yer alan hak başlıkları Yogyakarta İlkeleri'ndeki kavramlaştırmaya göre isimlendirildi. LGBTİ+'ların insanlık onurunu ve fiziksel bütünlüğünü ihlal eden durumlar Kötü Muamele Yasağı, adalet mekanizmalarına erişimde karşılaşılan engeller ise Adalete Erişim başlığı altında toplandı.

Türkiye'de kamunun ekonomik ve sosyal haklara dair herhangi bir aşamalı/tedrici geliştirme planı mevcut değil. Günden güne geriye giden medeni ve siyasi haklar ile etkileşimli biçimde bu hakların kullanımının da geriye gittiğini gözlemliyoruz. Kamunun paylaştığı LGBTİ+ duyarlı hiçbir performans ya da süreç göstergesi bulunmuyor. Afetlerle ya da depremlerle ilgili olarak hazırlık dönemlerinde, akut dönemde ya da yeniden yapılanma döneminde kamu yönetimi, LGBTİ+ örgütleriyle iletişim kurmadı. Türkiye'de ulusal insan hakları stratejisi geliştirme dönemlerinde ya da Evrensel Periyodik İzleme¹⁸ gibi süreçlerde de LGBTİ+ örgütleriyle iletişim kurulmuyor. Tersine, hükümet LGBTİ+ haklarının daha da geriye gitmesini ve teşvik edilmesinin engellenmesini içerebilecek çeşitli Anayasal ve yasal değişiklikleri sürekli olarak gündeme getiriyor. ILGA Avrupa'nın hazırladığı 'Avrupa ve Orta Asya'daki LGBTİ Kişilerin İnsan Hakları Durumuna İlişkin Yıllık İnceleme' Türkiye'nin 2021 ve 2022 yılında LGBTİ+ hakları karnesinde sondan ikinci olduğunu gösterdi.¹⁹

İzleme çalışmasına, ihlallerin görünür olması için katkı sağlayan ve destek sunan kişilerin aktarımları çoklu ayrımcılıkları ve birbirleriyle kesişen hak ihlallerini yansıtacak ve sosyal hizmete erişimdeki engelleri de ortaya çıkaracak bir biçimde raporlaştırıldı.

¹⁸ <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2022-04/evrensel-periyodik-inceleme-yoluyla-saglik-hakkinin-gelistirilmesi.pdf>

¹⁹ <https://kaosgl.org/haber/turkiye-ayrimcilikta-istikrarli-lgbti-haklarinda-yine-sondan-ikinci>

6 ŞUBAT 4. DEPREMLERİNİN LGBTİ+'LARA ETKİSİ

6 Şubat depremlerinin LGBTİ+'lara etkisinin incelenmesinde hak kategorileri, haklar arasında hiyerarşi gütmeden fakat sınıflandırmayı kolaylaştırmak açısından önce Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde bahsi geçen haklar (sağlık hizmetlerine erişim, yeterli barınma imkânlarına sahip olma, çalışma, eğitim, sosyal güvenlik ve diğer sosyal korunma önlemleri hakkı) sonra Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi (bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili insan haklarından yararlanma hakkı, kötü muamele yasağı, barışçıl toplanma ve örgütlenme hakkı ile insan haklarını teşvik etme hakkı, adalete erişim) üzerinden sıralandı. Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve cinsiyet özellikleri ile ilişkili olarak uluslararası insan hakları hukukunun uygulanmasına dair Yogyakarta İlkeleri üzerinden ve ilgili uluslararası sözleşmeler üzerinden ihlaller değerlendirildi.

Depremden etkilenen LGBTİ+'lar yalnızca cinsel yönelimleri, cinsiyet kimlikleri, cinsiyet ifadeleri ya da cinsiyet özelliklerinden ötürü değil, aynı zamanda mülteci olmak ya da HIV'le yaşamak gibi durumlarından ötürü de çoklu ayrımcılıklara uğradı. Gerçekleştirdiğimiz araştırma gösterdi ki depremden etkilenen LGBTİ+'ların deprem döneminde yaşadıkları ihlaller başka ihlallerin de oluşmasına zemin hazırladı.

4.1. Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkı

Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Sözleşmesi'ne göre cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık yapılmaksızın herkes ulaşılabilir en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardına sahip olmalı. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişim bu hakkın en önemli unsuru. Devletlerin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık yapılmaksızın herkesin ulaşılabilir en yüksek sağlık hakkını kullanması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alması gerekir.

Devletlerin cinsiyet uyum süreci ile ilgili bedensel değişiklikler isteyenlerin yetkin ve ayrımcı olmayan tedaviye, bakıma ve desteğe ulaşabilmesini de sağlaması yerine getirilmesi gereken başka bir husus. Tıpkı HIV geçişini engelleyebilecek PReP ve PeP'lere ayrımcılık gözetmeksizin bireylerin erişimini sağlaması gibi.²⁰ Kaos GL'nin hazırladığı LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2022 Raporu, özellikle translar ve interseksler bakımından sağlık mevzuatı ve sağlık alanında uygulanan politikaların ölçülmesi mümkün olmayan ihlal sayılarını açığa çıkarttığını vurguluyor.²¹

²⁰ <https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

²¹ <https://kaosgldernegi.org/images/library/lgbti-larin-i-nsan-haklari-raporu-2022.pdf>

Destek sunanlarla yapılan görüşmeler gösterdi ki 6 Şubat depremlerinden etkilenen LGBTİ+'lar cinsel sağlığa, HIV ve hormon ilaçlarına erişimde öncesinde de olduğu gibi deprem döneminde de güçlükler yaşadı. Translar için hayati önem taşıyan ve günden güne pahalılaştıran hormon ilaçları için transların erişimini kolaylaştıracak uygulamalar da bulunmuyor. Deprem bölgesine ulaştırılan kitlerde, bölgede kurulan seyyar eczanelerde hormon ilaçları öncelenmediği gibi HIV ilaçları da öncelenmedi. HIV ilacı dışında diğer kronik rahatsızlıkların ilaçlarına erişmek görece daha kolayken devletin HIV politikalarında ve halk sağlığı çalışmalarında HIV alanını terk etmesi güçlükleri beraberinde getirdi.

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 12. maddesi herkesin en yüksek sağlık standardına ulaşması gerektiğini vurguluyor²². Hastalıkların önlenmesini, tedavisini ve kontrolünü, yeterli sağlık tesislerinin, malzemelerin, hizmetlerin ve tıbbi bakımın varlığını ortaya koyan bu hakkın karşısında LGBTİ+'ların psikolojik desteği de içerecek bir biçimde sağlığa erişimde engellerle karşılaştığını söylemek mümkün. Nitekim bir yaralanma yaşasa bile kendini güvende hissetmeyen LGBTİ+'lar güvenli alana sahip olana kadar tedaviye erişmeyi tercih etmedi. Depremden etkilenenlerin sağlığa erişiminin sağlanmasında LGBTİ+ örgütleri önemli rol oynadı. Mültecilerin ikamet ilinden başka bir ildeki hastaneye erişebilmesi için yol izni alması gerekmesi de akut bir durumda esnek düzenlemelerin var olmadığını ve sağlığa erişimle birlikte seyahat hakkında da ihlaller oluştuğunu gösterdi.

"Türkiye Eczacılar Birliği ile iletişime geçtik örneğin. Bölgesel eczaneler kuruldu. Ulaşıyoruz seyyar eczanelere, HIV ilacı yok. Kronik rahatsızlık olan şeker ilacı var ama HIV ilacına erişimimiz yok. Başka başka şehirlerden, depolardan getireceğiz. Bir önceliklendirme kesinlikle söz konusu değildi. Bu da bizim alanda karşılaştığımız en büyük problemlerden biriydi." (R.Ç., SHU, STK Çalışanı)

"Hormonlarla birlikte biz HIV ilaçlarını da edinmiştik. Orası çok büyük bir dayanışmaydı geçekten. Varsa talep, kitin içerisinde gönderiyorduk." (A.A., Finans Uzmanı, STK Çalışanı)

"Sağlık hizmeti sunma noktasında da geç kalınan bir sistemde LGBTİ+'lar yaşadıkları korku, sebep gösterilme, şiddet dolu bakışlara maruz kalma gibi pratiklerden ötürü kalabalık alanlara girmemeyi tercih ettiler. Bunu yakından deneyimlediğimiz deprem bölgesinden Ankara'ya gelmiş trans bir kadının aktarımında şahit oldum. Ayağı kırılmış ama oradan öyle bir hızla kaçmak istemiş ki Ankara'ya gelene kadar ayağıyla ilgili tek bir şey söylememiş. Buraya geldikten sonra sağlık hizmetine erişebildi örneğin. E-posta üzerinden ilaca erişemediklerini, ne yapmaları gerektiğini soran danışmanlık oldu. Bu tam anlamıyla hak ihlali. HIV baskılayıcı ilaçların bölgeye iletilmesinde de LGBTİ+ dernekleri, Pozitif dernekler yoğun bir çaba gösterdiler. Cis-hetero bir düzen içinde sunulan sağlık hizmetleri deprem sırasında da yine cis-heterolar için öncelenmiş olup hormonlar ilk anda erişilebilir olamadı. LGBTİ+ dernekleri bu noktada, bölgeye hormon gönderilmesi noktasında çalıştılar." (E.G., SHU, STK Çalışanı)

"Bu deprem öncesinde de bizim çok fazla karşılaştığımız bir sorundu çünkü öncelikle başka bir şehirdeki hastaneye gitmeleri gerekiyordu. Kendi şehirlerinde hizmete erişemediklerinde mülteciler için yol izni denilen bir mesele var. Önce yol izni almaları gerekiyor. Bazen veriyorlar bu yol iznini ki normalde vermeleri gerekiyor. Eğer randevun varsa o şehre yol izni alabiliyorsun fakat bazen bazı İl Göç İdareleri sistemden

²² <https://www.ihd.org.tr/ekonomik-sosyal-ve-ktel-haklar-uluslararasi-sleesi/>

reddediyor. Yüz yüze görüşmeye çağırıyor, sorgulama yapıyor, öyle izni veriyor. Çok fazla sorguluyor ve kendince yargılarda bulunuyor. 'Sen randevuya gidiyorum diyorsun ama aslında gezmeye gidiyorsun' gibi şeylerle çok fazla karşılaşıyoruz. Gittikleri şehirde hastaneye erişim zaten zordu. Şehri bilmiyorlar, bir tanıdıklarında kalıyorlar ama aslında ev çok güvenli değil. Depremden sonra akrabalarının yanına gidip orada saldırıya uğrayıp tekrar deprem bölgesine dönen danışanlarımız da oldu. Deprem bölgesinde bulunan, oradan çıkmayan kişiler ne hastaneye erişebildi ne hijyen ürünlerine erişebildi. Erişebilmeleri çok zaman aldı. Yine o kriz anında değil, belli bir zaman geçtikten sonra oldu. O sırada depremde gözü zarar görüp tedaviye erişemediği için durumu ilerleyen danışanlar var. Hormon ilaçları ile ilgili birkaç tane danışanımın ara vermesi gerekti. Ulaşamadılar hiçbir şekilde. Birkaç kişiye yine dernekler aracılığıyla ulaştırıldı ya da UNHCR devreye girdi ve gönderim yaptı. Ama ulaşamayanlar, ara vermek zorunda kalanlar, sorun yaşayanlar oldu." (D.I., SHU, STK Çalışanı)

"Hormona erişim sınırlandı. Kişinin uyum sürecini etkileyecek, halihazırda çok zor ulaşılabildiği için ulaşılamaz hale geldi. Yerelden bunlar sağlanamaz oldu. HIV ilaçlarına erişim, kronik bir sağlık durumunda ihtiyaçlara erişim buradan sağlandı. Yerelde zaten çok azdı. Depremle birlikte imkansızlaştı. Bunu sağlayan yine dayanışma oldu." (KCE, Psikolojik Danışman, STK Çalışanı)

● Psikolojik Desteğe Erişim

Psikolojik destek hizmetleri depremden etkilenen LGBTİ+'lar için hayati öneme sahipken bu hizmetler genel olarak LGBTİ+ kapsayıcı değildi ve yetersizdi. Bu sebeple LGBTİ+ örgütleri kendi uzman ağlarıyla destek sundu. Depremden etkilenen ve travma sonrası stres bozukluğu gösteren LGBTİ+'lar için yönlendirme yapılmasında uzman yetersizliğinden ötürü zorlanıldı. Ayrıca depremden etkilenen LGBTİ+'lara destek sunanlar ikincil travma sebebiyle psikolojik desteğe ihtiyaç duydu.

"Psiko-sosyal destek hizmetine bu kadar yakın zamanda gerek var mı gerek yok mu tartışmalarına dahi şahit olduk. Psikolojik ilk yardımın önemli olup olmadığını tartışıldığı bir alanda var olan hizmetin yeterli ve erişilebilir olduğunu düşünmüyorum. Sosyal Hizmetler Bakanlığı deprem bölgesine depremin üzerinden birkaç gün geçtikten sonra bünyesindeki sosyal hizmet uzmanlarını, psikologları ve sosyologları sahaya görevlendirdi. Ancak bakanlık ataerkil, heteroseksist, cisseksist bir yapıya sahip, aynı diğer bakanlıklar gibi. Dolayısıyla LGBTİ+'ları kapsayan, spesifik ihtiyaçlarını önceleyebilecek bir bilgi ve yeterlilik bakanlık bünyesinde olamıyor. Kamuda çalışan sosyal hizmet uzmanı arkadaşlarımız sıkışmış bir şekilde sosyal hizmetin var edilemeyeceği bir ortamda çalışıyorlar. Dolayısıyla LGBTİ+'lar için var olan bu destek hizmeti güvenli değil." (A.B., SHU, STK Çalışanı)

"Danışma hatları olan dernekler o dönemde SPoD, 17 Mayıs, Pembe Hayat bildiğim kadarıyla Kırmızı Şemsiye, Kaos ile iletişime geçtik. Danışma hattı olan bütün dernekler benim bildiğim kadarıyla depremden etkilenen kontenjanı koydular ve oraya yönlendirdiler. Biz Lubunya Deprem Dayanışması olarak psiko-sosyal destekte bu derneklere yönlendiriyorduk. Çünkü o bizim yapabileceğimiz bir şey değildi. O da

kapsayıcıydı. Yeterli miydi? Herkese yetti mi ? Hayır. Ama bence dernekler de elinden geleni yaptı bu konuda ve hala yapıyorlar.” (A.A., Finans Uzmanı, STK Çalışanı)

“17 Mayıs’ın grup terapisi söz konusu oldu. Başvurulardaki insanların bir araya getirildiği de oldu. Depremden sonraki süreçte biraz yorulduk ve psikolojilerimiz yıprandı. O yüzden arkadaşlarımız bunu fark ederek bir çözüm oluşturdular. Sakinleştirici ve nasıl ilerlememiz gerektiğini bize öğreten bir destek süreci aldık. Benim için çok etkili oldu. Kontrolümü yitirdiğim, uyku problemleri yaşadığım bir zamandı çünkü. Bana o süreçte çok faydası dokundu.” (S.T., Örgütlenme ve Kapasite Geliştirme Koordinatörü, STK Çalışanı)

“Görüştüğüm kişilerde travma sonrası stres bozukluğu belirtileri çok yaygındı. En başta oturup dinledim onları. Bu takibi yapabilmek için baştaki kopukluktan çıkıp çok daha temas ettiğim bir yerden ikincil travma yaşadığım bir sürece de evrilmiş oldu. Ama yereldeki kurumlardan ziyade, LGBTİ+ kapsayıcı olup olmadığı belli olmayan kurumlardan ziyade... Ben daha çok World Human Relief ile ilişkilendim ve WHR LGBTİ+’lara kapsayıcı bir şekilde yaklaştı. En çok onlardan faydalandım.” (KCE, Psikolojik Danışman, STK Çalışanı)

“Bizim rutin çalışmalarımızda daha çok travma sonrası stres bozukluğu üzerineydi çünkü geldikleri ülkelerde taciz, tecavüz, alıkonulma, hapse atılma gibi birçok cezalarla karşılaşmış kişiler mülteciler. Birçok uygulamayla ne yazık ki yüz yüze kalmış kişiler. Zaten çalıştığımız alan travma sonrası stres bozukluğu, bu konuda çalışma yapan derneklere yönlendirme yapıyoruz. Mesela İKGV senelerdir bu alanda. Psikologları da çok sık değişmiyor, bu alanda çok fazla işe giriş çıkış olmuyor. Buralara yönlendirirken biraz daha rahat oluyoruz çünkü çalışma sistemlerini biliyoruz. Onun dışında çok fazla sirkülasyon olan, çalışan değiştiren derneklerde çok fazla sıkıntı yaşıyoruz. Çünkü psikolog olarak çalışmak kolay bir süreç değil zaten.” (D.I., SHU, STK Çalışanı)

4.2. Yeterli Barınma İmkanlarına Sahip Olma Hakkı

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 11. maddesi herkesin yeterli beslenme, giyim ve konut da dahil olmak üzere yeterli bir yaşam düzeyine sahip olmasını, yaşam koşullarını sürekli geliştirme hakkını ve devletlerin de bu hakkın gerçekleşmesi için güvence sağlamasını teminat altına alır²³. Yogyakarta İlkeleri ise bu hususta acil durumlarda geçici olarak kalınacak yerlerin oturmaya elverişli, erişilebilir, kültürel olarak uygun olmasını, güvenli barınmayı ve barınma imkanına erişimi devletlerin güvence altına alması gerektiğini söylüyor²⁴. LGBTİ+’lar için barınma krizi uzun süredir devam ediyor. Emlakçılar LGBTİ+’lara ev kiralamazken, ekonomik yetersizlik sebebiyle LGBTİ+’lar tek başlarına bir hayat kuramıyor²⁵.

Deprem döneminde de LGBTİ+’ların yeterli barınma imkanına sahip olamaması LGBTİ+’ların güvenlik sorunuyla, kötü muameleyle karşı karşıya kalmasına neden oldu. Ortak alanlarda güvenlik endişesi sebebiyle kalamamak LGBTİ+’ların desteklere erişimini de engelledi. Aile evine dönmek zorunda kalmak LGBTİ+’ları şiddet döngüsüyle yeniden baş başa bırakırken insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeyi ve mahremiyeti de ihlal etti.

²³ <https://www.ihd.org.tr/ekonomik-sosyal-ve-ktel-haklar-uluslararasi-sleesi/>

²⁴ <https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

²⁵ <https://bianet.org/haber/lubunya-ogrenciler-fobik-ev-sahibi-ve-emlakcilar-kiskacinda-283818>

Kamp ve Yerleşim Alanları

Kötü muamele yasağı başlığında irdelendiği üzere LGBTİ+'lara dönük saldırı ve tehditler depremden etkilenen LGBTİ+'ların ortak yaşam alanlarında ve çadırlarda barınmasının önüne geçti. Barış İçin Kültürel Araştırmalar Derneği ve Keskesor Amed LGBTİ+ oluşumunun birlikte hazırladığı "Deprem Sonrası Geçici Barınma Mekanları Diyarbakır'da Depremden Hayatta Kalan LGBTİ+'lar" araştırmasına göre²⁶ barınma alanlarının hiçbirinde LGBTİ+'ların güvenliğine dair bir önlem alınmadı. Ayrıca LGBTİ+'lar toplu barınma mekanlarına gitmek isteseler de kimliklerinin ve/veya yönelimlerinin anlaşılması ihtimalinden ötürü bu alanlara gidemediklerini, bu yüzden evlerinde kalmaya devam ettiklerini belirtti.

"Sürekli duvara tosluyoruz. Ya bu yeni çıkan bir kanun oluyor ya da farklı şehirlerde farklı uygulamalar var. Doğru düzgün danışmanlık sağlayamadığımız dönemler oldu. Yani şu şehir nasıl dediklerinde o şehre dair bir şey diyemiyoruz çünkü oradaki durum ne bilmiyoruz. Kanuna aykırı davranılan kanun dışı davranılan çok fazla durum oluyor. Depremden sonra en çok zorlandıkları konu daha doğrusu benim de zorlandığım meslek uzmanı olarak nereye yönlendireceğimi bilememek oldu. Çünkü çadır bölgelerine alınmadılar. Alındılsa saldırıya uğradılar. Taciz gibi durumlarla da çok fazla karşılaştık ve gidebilecekleri yerler yok. Normalde otel desteği sağlanıyor. Otel de yok, yıkılmış. Tamamen çözümsüz kaldığımız bir süreçti. Yani yönlendirebileceğimiz tek yer o çadır bölgesi. Çadır hakkı da var orda ama bir biçimde verilmiyor o. Kanuna bakıldığında her şey açık ama uygulamada yok. Sokakta kalan çok fazla insan oldu ve bu da sosyal hizmet uzmanı olarak çözümsüz, çikişsiz zaman zaman da çok çaresiz hissettiren bir şey uygulamaya karşı." (D.I., SHU, STK Çalışanı)

"Ben gitmedim deprem bölgesine ama aldığım duyumlara göre, özellikle çadır alanlarına istenmeme, ihtiyaca ulaşmada sıkıntılar yaşanıyordu. Biz adres olarak ihtiyaç gönderiyorduk, ortak alana gönderemiyorduk. Transların özel ihtiyaçları da oluyordu, hormonlar gibi. Günlük bakım gibi ihtiyaçları da oluyordu. Onları da ayrıca gidermek gerekiyordu. Sadece açlık değil. Transların ve LGBTİ+'ların ekstra ihtiyaçları da var. Bunu gözeten bir yaklaşım zaten yoktu. Ama yaşamsal ihtiyaçları bile elde etmekte zorlandılar. Ortak alanlarda bile barınamadılar." (N.E., İşletmeci, STK Çalışanı)

"Bir tane çadırı ayırıp burası LGBTİ+'lar için güvenli alandır diyemediler. Bunların yapılması iyi olurdu. Milletvekilleri var mesela sesleri çok fazla çıkan. Bu sesleri çok fazla çıkan milletvekillerinin bu konuda, yerinde ses çıkarması çok etkili olurdu. Her şey meclis kürsüsünde bağıra çağıra çözülmüyor. Gidip olay yerinde olaya müdahil olarak çözümler üretilebilir. Ama LGBTİ+'lar orada denizde damla olarak görüldü. Bunlar da çok fazla ağlıyorlar gibi bir düşünce olduğunda, o süreçte neden böyle diye düşünebiliyoruz." (A.D., Çevirmen, STK Çalışanı)

Aile Evine Dönmek

Aile evine dönmek çoğu zaman LGBTİ+'lar için bir şiddet döngüsünün içine girmek demek. KYK yurtlarının depremzedelere açılmasıyla birçok öğrenci gibi LGBTİ+ öğrenciler de aile evine dönmek zorunda kaldı. Aile evine dönmek, psiko-sosyal danışmanlık ihtiyacını da arttırdı. Nitekim aile evine dönen LGBTİ+'lar gizlenmek zorunda kaldı. Eğer açık kimlikli ise de ev içi şiddete maruz bırakıldı. Aile evine dönmek depremden etkilenen LGBTİ+'ların mahremiyet hakkını da ihlal etti.

²⁶ https://drive.google.com/file/d/1sAeY2fM1jeSq0ebor4x6QMMDOasf3OWn/view?fbclid=PAAaYvgyl_XMvsFDZy1RH1X80es7c-3ZZontOh1nlcKcf1FMSk3ZLqPfnxqsfs

“Aile yanına dönmek zorunda kalanların travma sonrası stresi bir de azınlık stresiyle birleşip çok derinleştiği bir süreçti. Pandemi sürecine benzer bir artış oldu başvurularda. Oradaki temel sebep de aile tarafından görülmeme oldu. Kişilerin yazılı bir cümleyle yalnız olmadıklarını hissetme ihtiyacı vardı. Daha çok öğrenciler üzerinden bunu deneyimledim. Bir şeyleri aştığını düşünen kişilerin tekrar iyilik hallerinin kötüye gitmesi oldu. Atanmış aile evine dönmek kişinin destek mekanizmalarını kaybetmesi anlamına geldi.” (KCE, Psikolojik Danışman, STK Çalışanı)

“Bir danışanımız vardı uyum sürecine başlayacaktı. Deprem sonrası aile evine döndü. KYK yurtları depremzedelere açıldı ve öğrenciler tekrar aile evine döndüler. O danışanımız bu sürecini erteledi ve kimliğini gizlemek zorunda kaldı. Görünüşünü, fiziksel hareketini değiştirmek zorunda kaldı. Bir de KYK yurtlarının kapatılması konusunda aslında en büyük şey aile içi şiddetin, psikolojik ve fiziksel şiddetin arttığına tanıklık ettik.” (U.K., Akran Danışmanı, STK Çalışanı)

“KYK’larda kalan LGBTİ+ öğrenciler düşünüldüğünde hükümetin depremzedeleri yurtlara yerleştirmesiyle evlerine geri dönmek zorunda kalan LGBTİ+’lar aile evine dönmek için barınma desteği arayışına girdi. Hem deprem bölgesinde yaşayıp yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalan LGBTİ+’lar hem de KYK’da yaşayıp yurtlarından olan LGBTİ+’lar şiddet gördükleri ailelerinin evine dönmek zorunda kaldılar. Dönmek için başvuru yapan, barınma desteği talep eden LGBTİ+’larla Üni Kuir’in açtığı formla geçici barınma desteği için dayanıştılar. Ancak bundan haberdar olamayan, gidecek başka yeri olmayan LGBTİ+’lar düşünüldüğünde kapanmak, kimlikteki isimlerine maruz kalmak, fiziksel, psikolojik şiddet düşünüldüğünde ruh sağlığı açısından olumsuz etkilendiler.” (E.G., SHU, STK Çalışanı)

“Deprem sürecinden sonra birkaç şey oldu. Mülteci LGBTİ+’lar tanıdıklarının yanına gittiler mesela. Orda karşılaştıkları manzara, muamele de çok kötü olduğu için yani saldırıya uğrayan oldu ailesi tarafından. Mecburen deprem bölgesine geri dönmek zorunda kaldılar. Türkiyeli LGBTİ+’lar için de birçoğu aile evine dönmek zorunda kaldı benim tanıştığım görüştüğüm kişilerden. Deprem sonrasında Eskişehir’den şehir değişikliği konuları oldu. Bu şehirlerden bir tanesi Mersin’di. Mersin depremden sonra Adana’dan Hatay’dan çok fazla göç aldı. Haliyle kiralar fırladı. Depremden önce de mülteciler Mersin’de ev bulamıyorlardı. İki, üç kişi birlikte tutabiliyorlardı ama artık ev tutulamaz hale geldi.” (D.I., SHU, STK Çalışanı)

4.3. Çalışma Hakkı

Kaos GL’nin hazırladığı Türkiye’de Kamu Çalışanı LGBTİ+’ların Durumu 2022 araştırması ve Türkiye’de Özel Sektör Çalışanı LGBTİ+’ların Durumu 2022 araştırması LGBTİ+’ların çalıştıkları kurumlarda cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet özellikleri bakımından tamamen açık davranmadıklarını ortaya koyuyor. Ayrıca LGBTİ+’lar çalıştıkları kurumlarda ayrımcı tutum ve uygulamalarla da karşı karşıya kalıyor. LGBTİ+’lar işe alım süreçlerinde zorunlu bir kapalılık stratejisi izlemek zorunda kalıyor²⁷. Özel sektörde ve kamuda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığı ortadan kaldıracak herhangi bir yasal veya idari düzenleme bulunmuyor.

27 <https://kaosgldernegi.org/images/library/kamu-c-alis-anlari-2022.pdf>
<https://kaosgldernegi.org/images/library/o-zel-sekto-r2022.pdf>

6 Şubat depremleri depremden etkilenen pek çok kişi için olduğu gibi depremden etkilenen LGBTİ+'lar için de çalışma hakkı ihlallerini beraberinde getirdi. LGBTİ+'ların deprem sonrası istihdama erişimi kamu tarafından ele alınmadı. LGBTİ+'ların istihdamı için herhangi bir politika üretilmediği gibi nefret politikaları da deprem sürecinde iyiden iyiye belirginleşti. Deprem bölgesinde olan veya deprem bölgesinden göç etmiş LGBTİ+'ların özellikle istihdama erişimi hususunda pozitif aksiyon alınmadı. LGBTİ+ örgütleri dayanışmayla istihdam için gerekli fırsatları sağlamaya çalıştı.

"Halihazırda zaten benim görüştüğüm kişiler seks işçiliği yapan kişilerdi. Bütün bu süreçte istihdam ve barınma çok zor. Ev zarar gördüğünde ve yıkıldığında çok zor hale geliyordu. Deprem öncesinde istihdam konusunda hakkı gözetilmeyenler deprem sonrasında da girişimde bulunamayacakları konusunda da kendilerini güçsüz hissettiler. Yani eğitim ve istihdam konusunda hiçbir destek olmadığını düşünüyorum."
(KCE, Psikolojik Danışman, STK Çalışanı)

"İstihdama dair, Ankara'ya gelenler de dahil, kendi insan kaynağımız ve imkanlarımızla yönlendirmeye çalıştık. Ben yaptığımız şeylerin doğru adımlar olduğuna inanıyorum. Ama baktığında ben de olsam aynı şeyi yaşayacaktım. Bir lubunyanın zaten işe başlaması zor. Depremden buraya gelen birinin işe başlaması da zordu. O yüzden kendi kaynaklarımızı kullanıp iş bulmaya çalıştık. Bulduk da aslında. Sonraki süreç kişinin kendi istediği gibi şekillendi." (G.A., Sinemacı, STK Çalışanı)

4.4. Eğitim Hakkı

Yogyakarta İlkeleri herkesin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ve bunlar hesaba katılarak ayrımcılık yapılmaksızın eğitim hakkına sahip olduğunu vurguluyor²⁸. Buna karşın, bugün sendikaların toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri yasaklanıyor ve eğitim hayatında LGBTİ+'ların uğradığı ayrımcılıklarla ilgili resmi bir veri tutulmuyor. Üniversitelerde eğitim sürecinin öğeleri olan ders dışı etkinlikler ise LGBTİ+'lar için yasaklanıyor²⁹. Öte yandan okullarda gökkuşağı renklerinin kriminalize edildiği bir dönemin içerisindeyiz³⁰. Eğitim alanındaki kamu yetkilileri ise LGBTİ+'ları hedef gösteriyor³¹. Eğitim alanında LGBTİ+ hakları konusunda yaşanan bu geriye gidiş LGBTİ+'ların teknolojik gelişmelerden, bilimsel ilerlemelerden yararlanma hakkını da ihlal ediyor.

Deprem döneminde KYK yurtlarının depremedelere tahsis edilmesi ve LGBTİ+ öğrencilerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar da deprem döneminde eğitim hakkına erişimde bir engele dönüştü.

"Ankara LGBTİ+ Dayanışması olarak deprem bölgesinden Ankara'ya gelmiş üniversiteye hazırlanan bir öğrenci ile sosyal hizmet görüşmelerinin ardından kitap desteğinin gerekliliği üzerine bir LGBTİ+'ya sınava hazırlık kitapları temin ettik. Ayrıca belediyenin sınava hazırlık kursları ile birebir görüşerek az önce bahsettiğim lubunyanın ücretsiz kursa kayıt olması sağlanabildi. Ancak ulaşan kişilerin de az olması ve var olan hizmetlerin de çok az olması sebebiyle maalesef eğitime dahil olabilmeleri yine vaka özelinde bireysel çaba ile mümkün olabildi." (A.B., SHU, STK Çalışanı)

²⁸ <https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

²⁹ <https://kaosgldernegi.org/images/library/lgbti-larin-i-nsan-haklari-raporu-2022.pdf>

³⁰ <https://kaosgl.org/haber/temmuz-da-lgbti-lara-hak-ihlalleri-etkinlik-yasaklari-hedef-gosterme-ve-sansur>

³¹ <https://kaosgl.org/haber/homofobik-nefret-soyleminin-2023-eylul-seyri>

“Eğitim için burs fonu açtık Lubunya Deprem Dayanışması olarak ve burada mevcut kaynağı kullanmak yerine çevremizde tanıdığımız arkadaşlarımıza bunu söyledik. Öğrenci danışan olduğunda ondan bir transkript ya da bir okula kaydolduğuna dair bir belge istedik. İstihdamla ilgili de tanıdığımız güvendiğimiz kafelere ya da güzel sanatlardadır, sosyal medyacıdır bir STK ilan açmıştır. O ilanı danışana yönlendirmek ve referans olarak bizi gösterebilirsin diyerek bu eşleşmeleri yapmaya çalıştık. Başarılı olduğumuz, istihdamını güvenli fobik olmayan bir yerde sağladığımız lubunyalar da oldu.” (A.A., Finans Uzman, STK Çalışanı)

4.5. Sosyal Güvenlik ve Diğer Sosyal Korunma Önlemleri Hakkı

İstihdam hakları, ebeveyn izni, işsizlik sigortası, sağlık güvencesi, bakım veya yardım (cinsiyet kimliğine dair beden değişimleri dâhil), diğer sosyal güvenlik yardımları, aile yardımı, cenaze yardımı, emeklilik, ölüm veya hastalık neticesinde eşinin desteğini kaybetmeyi tazmin edecek yardım da dâhil sosyal güvenlik ve diğer sosyal korunma önlemlerine cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ayrımı olmaksızın eşit erişimi sağlamak için devletlerin gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alması gerekiyor³².

Deprem öncesinde de olduğu gibi deprem sürecinde de sosyal destek mekanizmaları LGBTİ+’lar için ulaşılabilir olmaktan uzaktı. LGBTİ+’ların gıda, kıyafet ve maddi destek gibi en temel hizmetlere erişimi sağlanmadı. Ayrıca LGBTİ+’ların spesifikleşen ihtiyaçlarına kamu hizmetleri yanıt üretmedi. İkamet adresini bildirerek yararlanılabilen hizmetlerden LGBTİ+’lar yararlanamadı. Sosyal destek mekanizmaları LGBTİ+’ların özel ihtiyaçlarına yanıt üretmediği gibi temel ihtiyaçlardan LGBTİ+’ların faydalanabilmesi hususunda da politikalar ve uygulamalar geliştirmede. Sosyal güvenlikten, korunmadan ve destekten yararlanamamak LGBTİ+’ların yeterli yaşam düzeyine sahip olmasını ve yoksulluktan korunmasını da engelledi.

“İkameti yok diye belediye bile gıda yardımı yapmadı. Burda mesela eşlik ettiler depremden sonra bir kere Ankara deprem dayanışması ve hemen geri dönüldü. Belediye çalışanı bile buna dair bir çözüm üretmiyor. İkamet meselesi lubunuların meselesi. Çünkü bu yıllardır olan bir şey, biz kendi adresimizi bildiremiyoruz. Biz kendimiz ev tutamıyoruz. Başka birinin adına tutuyoruz. Yıllardır bu böyle çok bilinen bir şey, çok anlaşılabilir bir şey ama bu dillenemedi ve buna dair bir çözüm bulunamadı. O yüzden var olan azıcık yerel yönetimlerin ya da kamunun desteğinden bile yararlanılamadı.” (K.Y., Avukat, STK Çalışanı)

“Deprem zamanında doğrudan Antakya’dan Diyarbakır’dan bize kondom ihtiyacı geldi. Aslında biliyoruz aktivistler olarak bu tarz olaylarda, cinsel saldırıların çok arttığını ve mağduriyet oluşturabileceğini biliyoruz. Kondom bir ihtiyaç. Temel ihtiyaçların sadece barınma ve yeme içme olarak görülmesi, böyle olduğu için de çadır alanlarına bir bakıyoruz ki kadınlar ve lubunular için inanılmaz dışlayıcı. Bir transın makyaj ihtiyaçları hayatı boyunca uğraştığı disforisiyle ilgili olabilir ve açlıktan, yemekten daha önde olabilir. Makyaj malzemesi toplamamız ‘bunların da derdine bak’ dedirtti ve bizi öfkелendirdi.” (S.T., Örgütlenme ve Kapasite Geliştirme Koordinatörü, STK Çalışanı)

³² <https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

"Hizmetler kapsayıcı mıydı noktası yine maalesef kapsayıcı demenin mümkün olmadığı bir duruma bizi getiriyor. Örneğin Çankaya Belediyesi'ndeki kontak tanıdıklarımızla bu süreçte iletişimde kaldık. Ya da SHM'lerin durumu da benzer ve belki daha olumsuzdu diyebilirim. Klasik 'yardım' anlayışı ile çalışmalar yürütülüyordu. Örneğin hijyenik ped ihtiyacı olan trans bir erkeği buralara yönlendirmek maalesef mümkün olamazdı. Dolayısıyla LGBTİ+'ların özel ihtiyaçları için aslında kendimiz çözümler üretmeye çalıştık. Dilek İnci Giysi Bankası bu dönemde depremden Ankara'ya gelmiş lubunyalara ve bize ulaşan ve destek talebinde olan deprem bölgesindeki lubunyalara kargo ile desteklerin ulaştırılmasını sağladık." (E.G., SHU, STK Çalışanı)

"Bir LGBTİ+'nın bir danışanın yeni ameliyat olduysa strapon ihtiyacı oluyor. Hormona ihtiyacı oluyor ve bütün şehirlerden tırlar çıkarken ben sanmıyorum ki dildolar gönderildi, hormonlar gönderildi. Böyle bir şey hiç olmadı. Tıbbi malzemeleri zaten gönderemez hiç kimse. LGBTİ+ kapsayıcı değildi. Bir topukluya ihtiyacı olan trans seks işçisine şimdi buna mı ihtiyacın var diyen insanlar oldu ama lubunya dayanışması olarak bir danışana dildo alıp hangi beden olduğunu sorup araçla onu gönderdiğimiz oldu. Çünkü ameliyat sonrasında buna ihtiyacı var." (A.A., Finans Uzmanı, STK Çalışanı)

"Danışanlardan ilk gözlemlediğim zaten tehdit altında oldukları için oradan yararlanamadıklarını gözlemledim ben. Kamusal ya da devletin gönderdiği bir yardım oraya gittiğinde, öznelerin kendilerini güvende hissetmemelerinden dolayı, öznelere ulaşamadı hiçbir şekilde. Kenarlarda haftalarca saklanıp, ateşin başına ısınmak için gelmekte bile zorlandıklarını biliyorum." (KCE, Psikolojik Danışman, STK Çalışanı)

"Deprem sonrasında belediyenin giysi desteği için Dilek İnce için talepte bulunmak için görüştük. Ancak ne yazık ki kendilerinde olan tüm giysilerin spor salonlarında depremden etkilenen kişilere yönelik kullanıldığını öğrendik. Dilek İnce Giysi Bankası lubunyalara bağışları ile depremden etkilenen lubunyalara destek olabildi." (E.G., SHU, STK Çalışanı)

Bir kamu hizmetine başvurmak LGBTİ+'lar için imkansız hale geldi. Ayrımcılığa uğrama ön kabulü hak ihlallerine yol açtı. Destek sunanlar bir dayanışma grubu oluşturarak kamu hizmetlerine erişimde ayrımcılığın önüne geçmek için eşlik sistemini hayata geçirdi. LGBTİ+'ların kamu hizmetlerine erişiminde de hizmet sunucularının ayrımcı uygulamalarını yaptırma bağlayacak bir sistemin olmaması ihlallerin önünü açtı.

"Çoğu zaten kamusal alandan uzak kalıp güvenli alanda kalmaya çalıştığı için kamusal yardımlara erişmeye çalıştıklarında toplum tarafından ayrımcılığa maruz kaldılar. Doğrudan kamu çalışanlarından ayrımcılığa maruz kaldıklarını duymadım ama bunun bir sebebi zaten ayrımcılığa maruz kalırız endişesiyle kamu kuruluşlarına gitmemek. Bundan yararlanamayacağına dair bir öz farkındalıkla birlikte o azınlık stresini yaşayacağım düşüncesiyle kamusal yardımdan ziyade toplumsal ayrımcılığın devam ettiğini düşünüyorum." (KCE, Psikolojik Danışman, STK Çalışanı)

"Özellikle göç idaresinde ayrımcılık mevcuttu. Diğerleri yine online halledilebiliyordu, şehir değişikliği ve barınma başvurularını. Türkiyeliler için çok zor değildi ama İl Göç İdaresi ciddi zorlayıcı oldu." (U.D., Genel Koordinatör, STK Çalışanı)

“İlk olarak muhtara gittiğimizde, eşlik ettiğimde depremzedeye, oraya gelen insanların kendi ihtiyaçlarının daha değerli olduğu duygusunu hissettirdiğini gördüğümde, bu sürecin işleminde benim de olmam gerektiğini fark ettim. Yine başka kurumlara başvuruya gittiğimizde, çocuk ve aile görünümü olan insanların daha değerli görüldüğü ve daha öncelikli olduğu hissiyatına kapıldım.” (N.E., İşletmeci, STK Çalışanı)

4.6. Bilgi ve İletişim Teknolojileri ile İlgili İnsan Haklarından Yararlanma Hakkı

Herkes cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi veya cinsiyet özelliklerine dayalı şiddet, ayrımcılık veya başka bir zarar görmeksizin, internet dâhil, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişme ve bunları kullanma hakkına sahip. Şifreleme, anonim kalma ve takma ad kullanma araçlarının kullanımı da dâhil, güvenli dijital iletişim; başta yaşam, bedensel ve ruhsal bütünlük, sağlık, mahremiyet, hukuka uygun süreçlere erişim, düşünce ve ifade özgürlüğü ile barışçıl toplanma ve örgütlenme hakları olmak üzere insan haklarının tam olarak gerçekleşmesi için esas³³.

Deprem öncesinde, gündelik hayatta da sistematik bir biçimde LGBTİ+’ları hedef alan ve LGBTİ+’ların ihtiyaçlarına yanıt üretmeyen kamu, deprem sürecinde genel olarak doğru bilginin yaygınlaştırılmasında etkin rol oynamadı. Var olan destek bilgilerinin LGBTİ+’ları ne derece kapsadığının depremden etkilenen LGBTİ+’lara destek sunan örgütler tarafından öğrenilmesi gerekti. Kaldı ki yaygınlaşan destek bilgileri LGBTİ+’ları kapsamadı. Bu desteklere LGBTİ+’ların erişmesi halinde ayrımcılık ve şiddet pratikleriyle karşılaşma riski beraberinde geldi. Sunulan hizmetlerin kapsayıcılığını teyit etme ihtiyacı da buradan doğdu. LGBTİ+ örgütlerinin kaynaklarını teyit sürecine ayırması desteğe erişimde oluşan iş yükü açısından ciddi bir engele dönüştü. Alınan ayrımcı yanıtlar destek sunanları demoralize etti. Bilgi ve iletişim teknolojilerine erişememek, haberlere ve destek mekanizmalarına erişememek anlamına geldiği için depremden etkilenen LGBTİ+’ların bu hakkın ihlaliyle diğer hakları da (sağlık hizmetlerine erişim, barınma imkanı, sosyal güvenlik gibi) ihlal edildi.

“Burası tam bir muamma. Sürekli şu soruyu soruyorum. Bir destek oluyor. Şuraya başvurabilirsin yazıyor. Mülteciler buna başvurabiliyor mu? Çünkü başlıca ayrımcılık burdan çıkıyor. Tamam başvurabiliyor. Peki mülteci LGBTİ+’lar başvurabiliyor mu?” (D.I., SHU, STK Çalışanı)

“Deprem sonrası pek çok bilgi anlık olarak karşımıza çıkıyordu. Çok hızlı bir bilgi sirkülasyonu vardı. Doğru yanlış pek çok bilgi. Dolayısıyla öncelikle doğru ve yanlış olanı süzmek, sonrasında doğru olan bilginin LGBTİ+ kapsayıcı mı değil mi kısmını süzmemiz gerekiyordu.” (A.B., SHU, STK Çalışanı)

“LGBTİ+ depremzedelerle röportajlar yaptım, yayınladık. Kadın Koalisyonu ve diğer kurumlar üzerinden şehirlerdeki güncel durumlara dair bilgileri almaya gayret ettim. Ulaştığımız genel geçer bilgiler LGBTİ+ kapsayıcı değildi. İğneyle kazıp, bilgi bulmaya çalıştık.” (Y.T., Gazeteci, STK Çalışanı)

“Türkiye Psikiyatri Derneği, WHR (World Human Relief), Türk Psikologlar Derneği gibi kurumların depreme dair bilgilendirici paylaşımları çoğunlukla herkese hitap eder nitelikteydi. Biz de bu paylaşımlardan referans alarak LGBTQ+’ları da kapsayan ufak bir bilgi notu yayınladık.” (A.K., Psikolog, STK Çalışanı)

33 <https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

“Yıllardır işbirliği yaptığımız kurumlar bile en hızlı şekilde bu kimliklerden vazgeçti. Gerçekten, o hiyerarşi çok netti. İktidarın yakın olduğu ideolojiye sahip, seçimde daha başarılı olduğu kentler, kimlikler yukardaydı. Daha aşağıdakilerin kendi arasında da o hiyerarşiyi hissettik. Aleviler, Kürtler, mülteciler... Sonra sonra lubunyalar. Bu ciddi bir şeydi. Ama yer yer sesimiz ortaklaştı. Çoğu zaman da ortaklaşmadı. Bu kadar yalnız hissetmeseydik bu kadar güçlü örgütlenebilir miydik ondan da emin değilim. Bu kadar güçlü örgütlenmenin altını deştığımızda aslında ne kadar büyük bir yalnızlık olduğunu, ne kadar görmezden gelindiğini görmüş olduk.” (U.D., Genel Koordinatör, STK Çalışanı)

Artan yoksulluktan en çok etkilenen gruplar arasında olan LGBTİ+’lar depremle birlikte bilgisayara, internete, telefona erişemedi. Depremden etkilenen kimi LGBTİ+ hak sahibi halihazırda zaten bu araçlara sahip değilken³⁴, kimilerinin ise haberleşme araçları zarar gördü. Dayanışma ağları LGBTİ+’ların iletişim araçlarına erişebilmesi için çalışmalar gerçekleştirdi. Depremden etkilenen LGBTİ+’ların bu araçlardan faydalanamaması bilgiye, desteğe erişimin önünde de engeldi. Kamu, dayanışma ağları ile depremde etkilenen LGBTİ+’lar arasında bir köprü vazifesi dahi görmezken internet ve teknoloji okuryazarlığı olmayan ya da az olan LGBTİ+’lar için bilgiye ve desteğe erişmek imkansızlaştı.

“Özellikle laptop mesela, online eğitim devam ediyordu. Halihazırda üniversitede olan lubunyalar için laptop gerekti. Sanırım Pembe Hayat’tan bulundu bir tanesi. Ama internet paketidir, o tarz ihtiyaçlarıdır ya da desteklerin erişebileceği kanallar, çok fazla eksiklik vardı. Bir de onları hep dayanışma bütçesiyle karşıladık.” (A.Ö., SHU, STK Çalışanı)

“Yoksulluk şu an bulunduğumuz günlerde çok büyük bir sorun ve LGBTİ+’lar bu yoksulluk karşısında çok daha fazla savunmasız kalıyor. Eğitime dahil olamamaları, olsalar dahi iş yaşamına dahil olmaları düşünülürken yoksulluk LGBTİ+’lar için büyük bir sorun. Bu nedenle internet paketi olmayan, faturasını ödeyemeyen lubunyaları düşündüğümüzde destek isteme noktasında hem doğru bilgiye ulaşamıyorlar hem de bir şekilde öğrendikleri bir desteğe online başvuramayabiliyorlar. Ankara’ya gelen lubunyalardan aktif iş arayışına girebilmeleri için derneğe hibe edilen üç bilgisayar genç lubunyalara verildi.” (E.G., SHU, STK Çalışanı)

“Bir danışanımız arkadaşının telefonuyla bize ulaştı. İletişim kurmakta da çok zorlandık. Başka bir örnekte de kişi tedavi için başka bir şehre gönderiliyor. Ailesi ile aynı odada kalıyorlar. Kişinin ilaca erişimi yok. Ailesi sürekli yanında olduğu için kalkabilecek bir durumda da değil, yatakta tedavi görüyor. Gelen bir sağlık personeline ya da doktoruna benim HIV ilacına ihtiyacım var diyemiyor. Benimle iletişim kuramıyor. Hem mahremiyet kaygısı hem telefonunun olmaması, iletişim kanalının olmaması da çok büyük bir zorluktu.” (R.Ç., SHU, STK Çalışanı)

“Bu konu her zaman kriz. Biz gitmediğimiz şehirler için Zoom görüşmeleri yapıyoruz normalde. Birçok yerden insanla görüşebilelim diye ama birçoğunun internet erişimi olmadığı için telefonla arıyoruz. Elli dakikalık bir görüşme yapıyoruz ama o süreçte telefonu bile olmayan insanlar vardı. O yüzden herhangi bir bilgiye eriştiğimizde biz aramaya çalıştık. Şöyle bir şey var haberiniz oldu mu, başvurabilirsiniz gibi ama kendilerinin erişebileceği çok bir alan yoktu.” (D.I., SHU, STK Çalışanı)

³⁴ <https://www.17mayis.org/images/publish/pdf/ayrimciliktan-yoksulluga-turkiye-de-lgbti-lar-27-09-2022.pdf>

4.7. Kötü Muamele Yasağı

Hiç kimse işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılmazken³⁵ bugün Türkiye’de LGBTİ+’lar nefret saldırılarının ve nefret söylemlerinin hedefinde³⁶. Öyle ki, LGBTİ+’lara dönük bu nefret söylemleri neredeyse bir kamu politikası halini aldı³⁷. Bu söylemler LGBTİ+’ların adalete erişmesinin, sosyal güvenlikten faydalanmasının da önüne geçiyor.

Depremden etkilenen LGBTİ+’lara destek sunan görüştüğümüz uzmanlar hem depremden etkilenen LGBTİ+’ların hem de kendilerinin şiddetin hedefi haline gelebilme riskinden ötürü deprem bölgesinde hizmet sunamadığını belirtti. Bu sebeple uzmanlar uzaktan destek sürdürdü veya kendi şehirlerine gelen depremden etkilenen LGBTİ+’lara destek verdi. Deprem bölgesine giden feminist örgütler ve bölgede var olan LGBTİ+ örgütleri LGBTİ+’ların şiddet karşısında herhangi bir koruyucu ve önleyici tedbirden yararlanamadığını belirtti. Deprem sürecinde LGBTİ+’lara dönük şiddet bölgede de üretilmeye devam etti. Kamp ve yerleşim alanlarında cinsel taciz ve saldırıya karşı mekanizmalar hayata geçirilmedi. Benzer bir biçimde mülteci LGBTİ+’lar da mülteci düşmanlığı sebebiyle bu şiddet ve ayrımcılıktan daha katmanlı bir biçimde etkilendi. Depremden etkilenen LGBTİ+’ların yaşadığı güvenlik sorunu barınmayı da doğrudan etkiledi. Çadır alanlarında LGBTİ+’lara dönük tehditler LGBTİ+’ların çadırdan, ortak alanlardan faydalanmasının önüne geçti.

“Cinsel şiddet vakaları da çok arttı. Kolluk kuvvetleri yani onlar şu an oranın ilahları. Onlara hiç kimse karışmıyor ve istedikleri gibi çadıra giriyorlar, çıkıyorlar. Yemek ve hayatta kalma mücadelesi veren insanların cinsel şiddete uğradım diye başvuru yapmasını teşvik edecek hiçbir şey yoktu ben oraya gittiğimde. Her yerde erkekler vardı. Bir de şöyle bir sorun vardı. Akrabalar yan yana çadırlarda kalmayı tercih ediyorlardı benim gözlemim. Bir cinsel şiddet vakası olduğunda aynı köyden ya da aynı mahalleden oldukları için kocasının işte abisi, babası falan fail olan kişi olduğu için onu söylemekte de çok zorlanıyorlardı. Bize bile söylemekte çok zorlanıyorlardı. Çünkü aile içerisinde olunca çok zor bunu dile getirmek.” (A.A., Finans Uzmanı, STK Çalışanı)

“Atanan savcıların bir odası yok. Ne yapacaklarını bilmez halde oradaki avukatlara sorduklarını biliyorum mesela. Orada bir hukuk yoktu zaten. Şiddetin, tacizin, cinsel saldırı vakalarının arttığını zaten söylüyorlardı bölgede de.” (K.Y., Avukat, STK Çalışanı)

“Var olan tüm gücün depremin ilk anından itibaren alana sunulması gerekiyorken hayatta kalan insanların donarak beton yığınları altında öldüğüne şahit olduk. Dolayısıyla yapılan hiçbir adım koruyucu önleyici olamayacağını en baştan bize gösterdi. Deneyimler de maalesef bu yönde oldu. Kadınlar, LGBTİ+’lar, çocuklar çadır alanlarına uzak mesafede kurulan tuvalet ve banyo alanlarına tek gitmeye doğal olarak çekindiler. Mesafe hem uzak hem de yolların yeterince aydınlık olmadığını gördük. Bu nedenle toplumsal cinsiyet temelli erkek şiddetine karşı bir tedbir alınamadı.” (E.G., SHU, STK Çalışanı)

³⁵ <https://www.ihd.org.tr/sasve-medenhaklar-uluslararası-slees/>

³⁶ <https://kaosgldernegi.org/images/library/lgbti-larin-i-nsan-haklari-raporu-2022.pdf>

³⁷ <https://kaosgl.org/haber/mayis-ta-lgbti-lara-hak-ihlalleri-lgbtci-degil-esit-yurttasiz>

4.8. Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Hakkı ile İnsan Haklarını Teşvik Etme Hakkı

Bugün Türkiye’de kamu yetkilileri tarafından yükseltelen nefret söylemlerinin yanı sıra gündemdeki bir diğer husus da Anayasa değişikliği ile LGBTİ+ derneklerinin faaliyetlerine son verilmesi veya “propaganda” yasağının getirilmesi³⁸. LGBTİ+’ların ifade ve örgütlenme özgürlükleri önündeki bu ciddi tehlikenin yanı sıra mevcut durumda da LGBTİ+ etkinlikleri ve eylemler yasaklanmaya devam ediyor. LGBTİ+’ların eylemleri valilik, kaymakamlık veya rektörlük tarafından yasaklanırken LGBTİ+ eylemciler kolluk şiddeti ve gözaltı işlemiyle karşı karşıya bırakılıyor.³⁹ İnsan hakları alanında çalışan dernekler “yüksek riskli” olarak sınıflandırılıyor ve yurtdışından fon almak gibi meşru faaliyetler kriminalize edilerek örgütlenmenin önünde caydırıcı bir rol oynuyor⁴⁰.

Oysa ki cinsel yönelim veya cinsiyet kimliklerine bakılmaksızın herkes, barışçıl gösteriler de dâhil olmak üzere toplanma ve dernek kurma hakkına sahip. Kişiler, ayrımcılık gözetilmeksizin, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine dayalı dernekler ya da çeşitli cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri olan kişilere ya da bu kişiler hakkında bilgi veren, aralarındaki iletişimi kolaylaştıran ve bu kişilerin hakları için savunuculuk yapan dernekler kurabilir ve kayıt ettirebilir. Bir diğer yandan, cinsel yönelimlere veya cinsiyet kimliklerine dayalı ayrımcılık yapılmaksızın herkes, bireysel olarak ya da başkaları ile birlikte, insan haklarının ulusal ve uluslararası düzeylerde korunması ve gerçekleştirilmesini teşvik etme hakkına da sahip. Çeşitli cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin haklarının teşvik edilmesi ve korunmasına yönelik faaliyetler ile yeni insan hakları normları geliştirilmesi, bunların tartışılması ve bu normların savunuculuğunun yapılması da bahsedilen bu hakka dâhil.⁴¹

Örgütlenme özgürlüğüne dönük ihlal olarak değerlendirilebilecek bağış ve yardım toplama süreçlerine ilişkin getirilen kısıtlamalar depremden etkilenen LGBTİ+’ların mal ve hizmetler, sosyal korumaya ve sosyal hizmetlere erişimini kritik derecede engelledi. LGBTİ+ dernekleri bu kısıtlamalar sebebiyle kaynak geliştirme ve kaynakları seferber etme konusunda engellerle karşılaştı. Barınmaya, kıyafete, hijyen ürünleri gibi desteklere depremden etkilenen LGBTİ+’ların erişememesi insan onurunu zedeledi. Ek olarak, bir kamu hizmeti olarak sunulan kira desteğinden de LGBTİ+’lar faydalanamadı.

“Bağış toplama yetkisinin olmaması ve LGBTİ+ örgütlerinin sıkı denetim ile karşı karşıya bırakılması bağış ve yardım noktasında zorlayıcı bir unsur oldu. Maddi destek için çağrıya çıkılamaması maddi yetersizlik nedeniyle sunulabilecek kıyafet, geçici barınma, hijyen ürününe erişim gibi temel haklara erişilmesinde büyük bir sıkıntı yarattı.” (A.B., SHU, STK Çalışanı)

“Yasal mevzuatın sınırlı olması ne yazık ki depremden etkilenenler için de yardımların seferber edilmesinin önünde bir engele dönüştü. İzne tabii olma hali, deprem gibi akut dönemlere ilişkin esneklik politikasının olmaması, LGBTİ+ örgütlerinin tehdit altında olması ve mevcut mevzuatın denetim misyonunun cezalandırıcı ve insan hakları örgütlerine yönelik baskıcı uygulamalara bahane edilmesi gibi durumlar nedeniyle hem kaynaklara erişmekte doğrudan etkilenenler hem de kaynaklara erişim

38 <https://sputniknews.com.tr/20230930/buyuk-aile-platformu-lgbt-orgutlerinin-kapatilmasi-icin-tbmmye-dilekce-ver-di-1075914007.html>

39 <https://kaosgl.org/haber/onur-ayi-kronolojisi-yasaklar-lgbti-lari-durduramadi>

40 <https://www.17mayis.org/images/publish/pdf/ayrimciliktan-yoksulluga-turkiye-de-lgbti-lar-27-09-2022.pdf>

41 <https://kaosgl.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

“için örgütlenenler açısından zorlayıcı bir süreç oldu.” (U.G., Genel Koordinatör, STK Çalışanı)

“Yardım ve bağış toplama süreçleri maalesef baltalayıcı bir etkiye sahipti. Maddi destekte bulunmak istediğini söyleyen kişilere nasıl dönüş yapalım, bu destek kimin hesabına yatmalı, hangi dernek hesabına bağış adıyla yatsın gibi o dönem aslında düşünmememiz gereken ancak kriz içinde bir de bunu düşünmek durumunda kaldığımız bir şeye bizi mecbur bıraktı.” (E.G., SHU, STK Çalışanı)

Depremi ardından aceleci bir biçimde deprem bölgesinde yeniden yapılanma sürecine başlandı. Kamu bu faaliyetlerinde çeşitli kurumlarla işbirliği içerisinde olsa da LGBTİ+ örgütleriyle hiçbir şekilde temas kurmadı. Gerçekleştirilen işbirliği toplantılarından LGBTİ+ örgütleri haberdar edilmedi. Yeniden yapılanmada bu şekilde toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen bir yaklaşım da ortaya konmamış oldu. LGBTİ+ örgütlerinin insan haklarını teşvik etmesi engellendi.

“Antakya’ya şu an su gitmiyor. Yeniden yapılanmada keşke biz dahil olabilsek. Kapalı alanlar ama. LGBTİ+ örgütleri dahil değil. Hak temelli sivil toplumla yapmıyor. Davet edilsek mutlaka LGBTİ+ örgütleri seve seve gider ve dahil olur.” (S.T., Örgütlenme ve Kapasite Geliştirme Koordinatörü, STK Çalışanı)

“Böyle bir iş birliği olmadı. Yapmaları gereken, sunmaları gereken hizmeti sunan LGBTİ+ derneklerini kapatmakla uğraşıyorlar ve bu nedenle de herhangi bir işbirliği çok mümkün değil.” (E.G., SHU, STK Çalışanı)

“Yeniden yapılanma sürecinin kendisi çok sorunlu bir süreç. Konu LGBTİ+’ları kapsamak olduğunda görünmeyen halde ilerliyor. Yeniden yapılanma, öncesiyle çok da farklılaşmadı.” (KCE, Psikolojik Danışman, STK Çalışanı)

Ankara LGBTİ+ Deprem Dayanışması Ağı’nın Varlığı

Ankara LGBTİ+ Deprem Dayanışması Ağı’nın varlığı, hızlıca bir araya gelmesi, sorunlara ve ihtiyaçlara hızlı yanıt vermesi destek sunanlarda olumlu hisler yarattı. Bu iyi hissetme, yapabilirliğin getirdiği güven ve dayanışma hali LGBTİ+’ların Türkiye’deki tarihsel mücadelesiyle de oldukça ilişkili. LGBTİ+’ların maruz bırakıldıkları ayrımcılık ve şiddete hızlı ve örgütlü yanıt üretebilme hali deprem dayanışmasına da yansdı. Bir yandan Ankara’da Ankara LGBTİ+ Deprem Dayanışması Ağı Ankara’ya gelen depremden etkilenen LGBTİ+’larla dayanışma kurup psiko-sosyal destek sunarken ve deprem bölgesinde kalan, diğer şehirlere göç etmiş LGBTİ+’ların bilgiye erişmesi ve kıyafet, hijyen ürünlerine erişmesi için çalışmalar yürütürken bir yandan da İstanbul’da Lubunya Deprem Dayanışması örgütlendi. Lubunya Deprem Dayanışması deprem süresince Türkiye’nin tüm şehirlerinde depremden doğrudan etkilenen LGBTİ+’ların temel ihtiyaçlarının karşılanması için çalışmalar yürüttü. İki dayanışma ağı da benzer yöntemlerle çalışma sistemini kurdu.

Lubunya Deprem Dayanışması’ndan olan katılımcı, yöntemlerini şu şekilde ifade etti:

“Bir form açtık bir de bir Instagram hesabı açtık. O Instagram hesabına formun linkini koyduk ve o formu iletişim numarası mail veya instagram sayfasının DM’sinden bize ulaşabilirsiniz gibi bir açıklama yazdık ve bunu çok dilli yaptık. Türkçe, İngilizce, Kürtçe, Arapça, Farsça çeviriyle yaptık çünkü deprem bölgesinde bunun da kapsayıcı olması

üzerine çok çalıştık. Oradan formu dolduran danışanlar biz danışanlar diyoruz ama işte depremden etkilenen lubunyalar diyelim. Onların iletişim bilgilerini doldurduğu bir formdu bu ve sonrasında ekiplere ayrılmıştık biz. Arama ekibi, temel ihtiyaç ekibi, ulaşım ekibi, kaynak geliştirme ekibi gibi. İlk görüştükleri kişi arama ekibi oluyordu. O şekilde bize ulaşıyorlardı ve ihtiyaçları neyse biz organizasyonla hallediyorduk ki hala öyle oluyor. (A.A., Finans Uzmanı, STK Çalışanı)

Ankara LGBTİ+ Deprem Dayanışması Ağı'nın varlığına ilişkin katılımcıların hisleri ise şu şekildeydi:

"Örgütlülük kendimi ifade edebileceğim, harekete geçebileceğim güvenli alanı sağladı. Büyük bir korku, endişe ve yas yaşarken bir arada olma ve harekete geçmek için ağır bir parçası olma fikri beni kendime getirdi. Kafamı alamadığım televizyon ekranından dolayısıyla o çaresizlik hissiyatından çıkartıp hem kendime hem başkasına yardım edebildiğim bir hale getirdi. Dayanışma yaşatır söylemi yalnızca dayanıştığımız kişiyi değil dayanışırken kendimi de nasıl yaşattığımı deneyimlememe alan açtı." (A.B., SHU, STK Çalışanı)

"Her ne olursa olsun bir kaç gün içerisinde kurum örgüt, lubunyalar asıl hızlıca örgütleniyor. Bunu depremde de gördük. İnanılmaz bir yapısallıkla bu arada basit bir örgütlenme değil, iş bölümünün yapılması, ince detayların düşünülmesi gibi başarılı ve profesyoneldi." (U.D., Genel Koordinatör, STK Çalışanı)

"Lubunyalar için her gün deprem! Destek verdiğimiz herkes depremiyle geliyor. Bu yüzden depreme verdiğimiz, vereceğimiz yanıt bizim başka krizlerle nasıl baş edebildiğimiz ile de ilgili olduğunu düşünüyorum. Örgütler olarak ve gönüllüler olarak organize olma becerimizi de gözden geçirmemizi sağladı. Kaynaklarımızı yönetme ve seferber etme konusunda iyi bir deneyim olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda kendi gerçekliğimizi fark etmek ve sınırlarımızı bilmek de hem bizim bu süreçten daha az yıpranmamıza hem de destek verdiğimiz kişiler içinde desteklerin etkili bir şekilde yürütülmesini sağladı." (U.G., Genel Koordinatör, STK Çalışanı)

"Kendimi çok çok iyi hissettirdi. Ben genel olarak LGBTİ+'ların çalışma disiplinine ve işleyiş biçimlerine hayranım. Beş yıldır bu camianın içindeyim ve inanılmaz çok şey öğrendim. Kendimi çok değiştirdim ve etrafımı da değiştirmeye çalışıyorum halen. Deprem dayanışmasında somut bir şeyler yapabildik. Tabi bu motivasyonumuzu arttırıyor." (A.D., Çevirmen, STK Çalışanı)

"Deprem dayanışması olarak da aramızdaki bağları ve birbirimize olan desteğimizi, sevgimizi pekiştirdiğimiz bir süreç oldu. Bu hem birbirimizi daha yakından algılamamıza hem de hiyerarşiyi ortadan kaldıran, daha eşit ve birbirimizi anlayan, birlikte güçlü olabileceğimizin farkına vardığımız bağlar kurulmasına neden oldu. Kötü bir süreç için bir araya geldik ama birbirimize olan güvenin tazelandığını, güçlerimizin daha da arttığını, duygumuzun o acının içinde o dayanışma duygusunun getirdiği, desteğin bir arada olmanın aslında nasıl onarıcı etkiler yarattığını bir kez daha kanıtladık. Bu da Gezi gibi, Gezi'nin iyileştirici etkisi gibi, olumsuzlukta ruhuma çok iyileştirici bir etki yarattı gerçekten. Sivil alanda insanların samimiyeti, bu alanda aktivist olarak çalışan insanların vericiliğinin ölçülerini kavramak, hayatlarını nasıl bununla bütünleştirdiğini, başka hayatları yükseltmek için nasıl emek verip fedakârlık yaptıklarını bizzat

deneyimlediğim bir süreç oldu. Bu da benim için insanlığa karşı sadece kendi LGBTİ+ alanıyla ilgili değil, güvenimi arttıran, bu dostluğun ve dayanışmanın ruhunu kavrayan insanlarla omuz omuza vermenin getirdiği gücü hissetmenin müthiş bir güçlendirici etkisini yaşadım. ” (N.E., İşletmeci, STK Çalışanı)

4.9. Adalete Erişim

Herkesin her yerde kanun önünde bir birey olarak tanınma hakkı mevcut. Çeşitli cinsel yönelimlerden ve cinsiyet kimliklerinden kişiler yaşamın her yönünde hukuki ehliyete sahip. Her kişinin kendi tanımladığı cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği, kişiliğinin ayrılmaz bir parçası ve kendi kaderini tayin etme, onur ve özgürlüğün en temel yanlarından bir tanesi⁴².

Depremden etkilenen LGBTİ+'lar yaşanan hak ihlallerini bildirebilecekleri mekanizmaları kullanamadı. Bunun en temel etkilerinden biri de LGBTİ+'ların adalete erişimde duyduğu güvensizlik ve yeniden ayrımcılığa uğrama ihtimaliydi. Mülteci LGBTİ+'lar için de durum farklı değildi. Mülteci LGBTİ+'lar göç süreçlerinin olumsuz etkilenmemesi için de bu mekanizmaları kullanmaktan geri dururken LGBTİ+'lara dönük günden güne artan nefret söylemleri LGBTİ+'ların adalete erişime olan güvenini de zedeledi. Adalete erişimdeki engeller bir yanıyla da insan hakları ihlallerinin açığa çıkamaması anlamına geliyor.

“Bizim aracılığımızla erişirmeye elimizden geldiğince çalıştık. Eminim bütün lubunya örgütleri de erişirmeye çalışmıştır ama erişebildiler mi sorusunun cevabı değil bu.... Normalde hakkı olan bir şeyin bilgisini verirsiniz ama lubunya diye bir anda onun hakkı olmadığı durumuyla karşılaşılır yani. Artık sistem o kadar kötü ki yazılı olan mevzuatta yer alan herhangi bir şey bizim hakkımız değil. Devlet verirse bizim hakkımız. Bizim verdiğimiz bilginin artık çok bir geçerliliği yok. Bu standart danışmanlık sürecinde de böyle, bu süreçte iki katı böyle oldu.” (K.Y., Avukat, STK Çalışanı)

“LGBTİ+'ların deprem öncesinde de hak arama yollarına erişmekte hep bir çekince yaşadıklarını söyleyebilirim. Gasp edilmiş olabilir, cinsel şiddete maruz bırakılmış olabilir örneğin ancak adli mercilere başvurma oranları çok düşük. Şiddete en çok maruz kalan bir grubun en az hak arayan grup olması da aslında devletin sistematik şiddetinin bir parçası. Bu nedenle ne deprem öncesinde ne de deprem sonrasında özellikle seçim sonrası artan nefret ile birlikte LGBTİ+'ların herhangi bir hak arama yoluna erişmeye çalışmadıklarını ifade edebilirim.” (A.B., SHU, STK Çalışanı)

“LGBTİ+'ların adalete erişim konusu çok büyük sıkıntı zaten. Esat-Eryaman davası bile on yedi yıldır sürüyor. Böyle bir ortamda LGBTİ+'ların, depremzede olsun ne olursa olsun kimsenin umurunda değil ki. Adalete erişimde LGBTİ+ kimliğinden kaynaklı bir sorunla gidiyorsan zaten çok büyük sorun. LGBTİ+ kimliğin tespit edilirse de büyük sorun. Bence LGBTİ+ ve adalet yan yana gelebilen kavramlar değil.” (A.D., Çevirmen, STK Çalışanı)

“Çok çok azı. Buna çok basit bir yerden cevap vereceğim. Sürekli hemhal oldukları İl Göç İdaresi var bu imza yetkisi için olsun, hassas durumlarını iletme için olsun, görüşmek için olsun, yapmaları gereken statü belirleme görüşmeleri için olsun. Orada

⁴² <https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

bile kötü muameleye maruz kaldıklarında hiçbir şekilde hak arayamıyorlar. Çünkü çok kişisel ilişkilere dönüyor yani bir kişi şikayet aldığında bir mülteçiden onunla ilgili kötü kararlar verebiliyor. Çünkü karar verme yetkisi de onda yani dosyasını kapatabiliyor. O yüzden hak arama gibi bir şey, çok az mülteci buna cesaret, yani cesaret etmek demek çok doğru mu bilmiyorum ama çok azı buna cesaret edebiliyor.” (D.I., SHU, STK Çalışanı)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

6 Şubat depremleri ve 20 Şubat depremi on binlerce insanın hayatını kaybetmesine, yüz binlerce insanın zarar görmesine yol açtı. Yüz binlerce kişi deprem bölgesinden göç etmek zorunda kaldı. Depremden etkilenen LGBTİ+'lar bu kargaşa ve kaos ortamında uluslararası hukukla koruma altındaki insan haklarına erişemedi.

Hak aramada adalete olan güvensizlik ve hak arama sürecinde yeniden ayrımcılığa uğrama riski sebebiyle depremden etkilenen LGBTİ+'lar başvuru mekanizmalarını kullanamadı. İstihdam ve eğitim, deprem bölgesinden göç eden LGBTİ+'lar için soruna dönüştü. LGBTİ+'ların istihdam ve eğitim süreçlerini kolaylaştıracak kamu politikaları hayata geçirilmedi. Depremden etkilenen LGBTİ+'lara destek sunanlar istihdam ve eğitimi iş bulma çalışmalarlarıyla ya da kitap ve laptop desteği sağlama gibi girişimlerle kolaylaştırmak için çalışmalarını sürdürdü.

Adalete erişime benzer bir şekilde kamu hizmetlerine erişimde de ayrımcılığa uğrama riski sebebiyle depremden etkilenen LGBTİ+'lar için engeller vardı. Kamu hizmetlerine erişemeyen LGBTİ+'lar, sosyal desteklerden de mahrum bırakıldı. Saldırı riski sebebiyle depremden etkilenen LGBTİ+'lar ortak ısınma alanlarına ya da çadır alanlarına yakınlaşmadı. LGBTİ+'lar yıkılma riski bulunan evlerde barınmaya mecbur bırakıldı. Ortak alanlarda saldırılarla karşı karşıya kaldı ve depremden etkilenen LGBTİ+'lar depremin sebebi olarak gösterildi. İkamet adresinde karşılaşılan sorunlar nedeniyle de desteklerden faydalanılamadığı gibi, LGBTİ+'ların hormona erişim gibi acil ihtiyaçları gözetilmedi.

Psikolojik desteğe erişimin önünde de ciddi engeller oluştu. Yönlendirme yapacak LGBTİ+ dostu uzmanın ve kurumun yetersiz oluşu LGBTİ+ örgütlerinin üzerinde danışmanlık yüküne dönüştü. Aile evine dönmek zorunda kalan depremden etkilenen LGBTİ+'lar yalnızca stresle değil aynı zamanda şiddetle de karşı karşıya bırakıldı. Bu süreçte depremden etkilenen kimi translar uyum sürecine zorunlu olarak ara verdi. Aile evinde kalmak zorunda olmak mahremiyeti de ihlal etti.

Uygun iletişim araçlarına sahip olamayan, faturasını bile ödeyemeyen LGBTİ+'lar destek bilgisine erişemedi. HIV'le yaşayan LGBTİ+'lar ilaçlarına erişemezken, mülteci LGBTİ+'ların yol izni almak zorunda kalması hastaneye erişiminin ya da güvenli bir alan bulmak için göç etmenin önünde engele dönüştü.

Bu süreçte bağış ve yardım toplamanın önündeki mevzuat bakımından engeller LGBTİ+ örgütlerinin depremden etkilenen LGBTİ+'lara kapsamlı destek sunmasını da zorlaştırdı. Ayrıca yeniden yapılanma süreçlerine LGBTİ+ örgütleri dahil edilmedi. Bu durum insan haklarını savunmanın önünde bir set oluşturdu.

Şehirlerini, sevdiklerini ve anılarını kaybeden, yas üzerine yas yaşayan kişilere dönük psiko-sosyal destek mekanizmalarını oluşturmak oldukça hayati. LGBTİ+'lar olağan dönemlerde de yetersiz ve kendilerine sunulmayan hizmetlerden kriz anında da dışlandı. Depremden etkilenen LGBTİ+'ların hizmetlere erişmesi için bir müdahale planı oluşturulmadı ve LGBTİ+'lar bu süreçte tek başına bırakıldı. Doğal afet, LGBTİ+'lar için başka afetleri de beraberinde getirdi. İzmir, Bursa, İstanbul, Ankara, Mersin gibi şehirlerde bulunan LGBTİ+ dernekleri, deprem bölgesinde bulunan LGBTİ+ oluşumları, LGBTİ+ kapsayıcı politika ve hizmetlere sahip hak temelli sivil toplum kuruluşları ve LGBTİ+ aktivistlerinin kurduğu dayanışma ağları kısıtlı kaynaklarla destek mekanizmalarını hayata geçirdi. LGBTİ+'larla dayanışanlar LGBTİ+'lar ve onların yakınları oldu.

Yaşanan bu süreçte nefret söylemleri bir seçim stratejisi ve kamu politikası haline getirildi. Meclis kürsülerinden, miting sahnelerinden LGBTİ+'lara dönük nefret söylemleri yaygınlaştırıldı. Devletin en üst kademelerinden yükseltilen bu nefret söylemlerinin yarattığı hışım çeşitli hak ihlalleriyle deprem bölgesinde de LGBTİ+'ları buldu.

Dayanışma gösterenler tüm bu süreçte LGBTİ+'lara çadır desteği sunmaya, evlerini LGBTİ+'lara açmaya gayret etti. Şehirden ayrılmak isteyenler için uygun araçları yarattı. Barınma, gıda ve psiko-sosyal desteği öncelendi. Ankara özelinde bir ağ içerisinde yan yana gelenler beş gruba bölünmüş bir destek modelini ortaya koydu. LGBTİ+'ların öncelenmesinin dahi eleştirildiği bir zeminde destek verenler birbirlerini de güçlendirerek dayanışmayı sürdürdü. Çeşitli şehirlerde, çeşitli ağlarla ve yapılarla süregelen destek çalışmaları LGBTİ+ aktivistlerinin krize hızlı ve etkin yanıt verebildiğini gösterdi.

● Öneriler

Uluslararası kuruluşlara öneriler (Hükümetler arası):

- Strateji ve eylem planı hazırlık süreçlerinizi Türkiye'deki LGBTİ+ örgütlerinin bilgi ve görüş vermesi için katılımcı hale getirin. Türkiyeli LGBTİ+ örgütleri ile anlamlı ve yapılandırılmış sürekli diyalog kanalları kurun.
- İnsani yardım çalışmalarınızı LGBTİ+ duyarlı hale getirebilmek üzere LGBTİ+ örgütleri ile işbirliği olanakları yaratın.
- İzleme, değerlendirme ve öğrenme süreçlerinizi LGBTİ+ duyarlı hale getirebilmek üzere göstergeler oluşturun.
- LGBTİ+ örgütlerini afet çalışmalarında kullanılmak üzere mali açıdan destekleyin.
- Türkiyeli kamu yetkilileri ile diyalog ve işbirliklerinizde LGBTİ+ kişilerin ihtiyaçlarını ve taleplerini gündeme getirin.
- Özellikle afet durumlarında LGBTİ+'lara yönelen nefret söylemlerine ve ayrımcı tutumlara karşı insan haklarından yana bir kamusal pozisyon alın.

Ulusal ve yerel kamu kuruluşlarına öneriler:

- Öncelikle nefret söylemlerinden ve ayrımcı söylemlerden kaçının. Böylesi tutumlar zaten kurumsal ve sosyal önyargılardan muzdarip olan bir grubun afet anında daha da kritik maddi ve manevi hasar almasına neden olur. Can kayıplarına kadar varabilir.

- *Eğitim ve Farkındalık Programları:* Afetlere müdahale eden personel için LGBTİ+ farkındalığı ve duyarlılığı konularında eğitim programları sağlayın. Bu, afet durumlarında LGBTİ+'ların karşılaşılabileceği özel ihtiyaçları ve zorlukları anlamaya yardımcı olabilir.
- *Politika ve Yönetmeliklerin Gözden Geçirilmesi:* LGBTİ+ topluluğunun ihtiyaçlarını dikkate alan afet yönetimi politikaları ve yönetmeliklerin oluşturulması için önerilerde bulunun. Bu, afet yardımı ve kurtarma çalışmalarının herkes için daha kapsayıcı ve etkili olmasını sağlayabilir.
- *Katılımcı Karar Alma Süreçleri:* LGBTİ+ örgütü temsilcilerinin afet yönetimi planlama süreçlerine dahil edilmesini sağlayın. Böylece hayatın olağan akışında dahi dezavantajlarla mücadele eden bu grubun sesi, karar alma süreçlerinde duyulabilir ve gerçek ihtiyaçlar dikkate alınabilir.
- *Özel İhtiyaçların Tanınması:* Afet durumlarında LGBTİ+ bireyler için özel barınma ihtiyaçları, psikolojik destek hizmetleri ve güvenli alanların sağlanması gibi konularda olanaklar yaratın. Bunun için LGBTİ+ haklarına duyarlı meslek uzmanlarından oluşan insan kaynağı dahil kaynaklar yaratın.
- *Ayrımcılığa Karşı Koruma:* Ayrımcılıkla mücadele ve LGBTİ+ kişilerin haklarının korunmasını destekleyen politikaların uygulanması için girişimde bulunun. Bunun için LGBTİ+ örgütleri ile anlamlı, yapılandırılmış ve sürekli kılınmış diyalog kanalları yaratın.
- *İletişim ve Bilgi Paylaşımı:* LGBTİ+ topluluğuna yönelik afetle ilgili bilgilendirme ve iletişim kanallarının iyileştirilmesi için öneriler sunun. Bu, doğru bilgilere erişimin kolaylaştırılmasını sağlar. Bu önerileri LGBTİ+ örgütleri ile birlikte değerlendirin.
- *Yerel İşbirlikleri ve Ağ Oluşturma:* Diğer sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve ilgili kurumlarla iş birliği yaparak daha geniş bir etki yaratma ve destek ağları oluşturma önerilerinde bulunun.

Sivil topluma öneriler:

- *Eğitim ve Farkındalık:* Tüm personel için LGBTİ+ farkındalığı ve duyarlılığı eğitimleri düzenleyin. Bu eğitimler, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularında temel bilgileri, yaygın önyargıları ve ayrımcılığı içermelidir.
- *Gizlilik ve Güvenlik:* LGBTİ+ bireylerin mahremiyetini ve güvenliğini koruyacak politikalar geliştirin. Özellikle cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği bilgilerinin gizliliği önemlidir.
- *Eşit Erişim:* LGBTİ+'ların sağlık, barınma ve diğer insani yardım hizmetlerine eşit erişimini sağlayacak yöntemler geliştirin.
- *Topluluk Katılımı:* LGBTİ+ topluluk üyelerini insani yardım planlama ve uygulama süreçlerine dahil edin.
- *Ayrımcılığa Karşı Politikalar:* LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılığı önlemek için açık politikalar oluşturun ve bunları uygulayın.
- *Özel İhtiyaçların Tanınması:* LGBTİ+'ların özel sağlık ve psiko-sosyal ihtiyaçlarını tanıyın ve bu ihtiyaçlara yönelik hizmetleri sağlayın.
- *Kapsayıcı İletişim:* Tüm iletişim ve bilgilendirme materyallerinde kapsayıcı bir dil kullanın.
- *Ortaklık ve İş Birliği:* LGBTİ+ örgütleriyle iş birliği yaparak yerel toplulukların ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verin.